W drogę!
Umilacz podróży
dla małych i dużych!
Malwina Rouba
Agnieszka Niwińska

Witajcie!

Dziś – czy chcemy, czy nie chcemy – ciągle gdzieś podróżujemy:
gimbus nas do szkoły wiezie lub klasowa jest wycieczka,
po zakupy trzeba jechać, babcia prosi na ciasteczka…
Czasem jedną drogą krótką jedziesz wczoraj, dziś i jutro,
czasem – jadąc do rodziny – siedzisz w aucie trzy godziny!!!

Ale żadna z tych podróży wcale Cię nie musi nużyć:
spakuj kredki i ołówki, gumkę oraz temperówki,
nie zapomnij o piórniku oraz… o tym zeszyciku,
bo następne jego kartki wypełniają już zagadki,
malowanki, łamigłówki i rebusy, i krzyżówki.

Dzięki nim czas szybko minie i pochwalisz się rodzinie,
a i w szkole czasem błyśniesz, bo nie wszyscy wiedzą ściśle,
że w powiecie jest wodospad, że nasz wiatrak się nie rozpadł,
gdzie wciąż piszą gęsim piórem, kto kieruje naszym chórem
oraz jakie zwierzę dzikie przylatuje tu z Afryki.

Wiatrak kręci się i plecie opowieści o powiecie
oraz jego tajemnicach, skrytych w naszych okolicach:
o Chopina ścieżkach dawnych, miejscach strasznych lub zabawnych,
zamkach, lasach i kaplicach, średniowiecznych pustelnicach,
zajrzyj – wszak to sprawa prosta, by powiatu znawcą zostać!

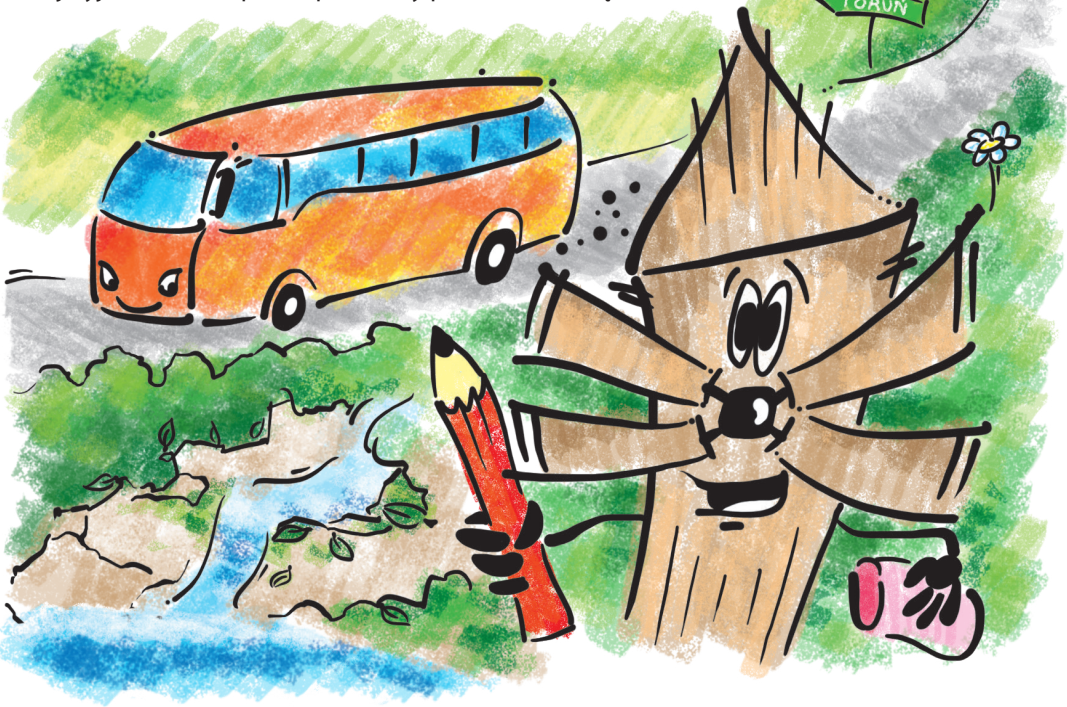

Czy wiesz, że ja, wiatrak z Bierzgłowa, zostałem wybudowany w 1863 roku? Wówczas byłem jednym z wielu wiatraków w okolicy. Jednak później, po wprowadzeniu nowoczesnych maszyn, przyszły ciężkie czasy dla wszystkich moich kolegów – starych młynów i wiatraków. Przez ponad 50 lat także i ja, bez pracy, popadałem w ruinę...
Ale na szczęście znaleźli się ludzie, którzy postanowili mnie uratować! Rozebrali całą moją konstrukcję na części – strasznie łaskotało ;-)
Naprawili uszkodzone i wymienili popsute elementy.
Dziś – po kapitalnym remoncie – znów złapałem wiatr w swoje skrzydła i jestem taki szczęśliwy! Teraz mogę pokazywać dzieciom i dorosłym, jak kiedyś powstawał chleb: od ziarenka – do bochenka! Odwiedź mnie koniecznie – zapraszam serdecznie!

Ale zanim dotrzesz do Bierzgłowa, będę Twoim przewodnikiem po kartkach tej książeczki!

GMINA
ŁUBIANKA
CHEŁMŻA
GMINA
ZŁAWIEŚ
WIELKA
ŁUBIANKA
ZŁAWIEŚ
WIELKA
ŁYSOMICE
MIASTO
TORUŃ
WIELKA
NIESZAWKA
nie jest
w naszym powiecie
GMINA
WIELKA
NIESZAWKA

POWIAT TORUŃSKI

powiat toruński wygląda trochę tak, jak obwarzanek otaczający leżące w środku miasto Toruń

Powiatowa układanka

W województwa samym środku, gdzie pierników zapach słodki,
za toruńskich murów kreską jest toruński powiat ziemski.

Dziewięć gmin jest w tym powiecie. Jakie? Pewnie już to wiecie,
ale tak dla przypomnienia po kolei je wymieniam:
miasto Chełmża, gmina Chełmża, gmina Czernikowo, gmina Lubicz, gmina Łubianka,
gmina Łysomice, gmina Obrowo, gmina Wielka Nieszawka, gmina Zławieś Wielka.

Zadanie: Pokoloruj naszą powiatową układankę na odpowiednie kolory.
Aby ułatwić Ci zadanie, na mapie umieściłem rysunkowe podpowiedzi:

miasto Chełmża – na niebieski, jak Jezioro Chełmżyńskie
gminę Chełmża – na żółty, jak zboże na polach
gminę Czernikowo – na fioletowy, jak leśne wrzosy
gminę Lubicz – na pomarańczowy, jak kajaki na Drwęcy
gminę Łubianka – na jasnobrązowy, jak ja, czyli wyremontowany bierzgłowski wiatrak
gminę Łysomice – na biały, jak radioteleskopy w Obserwatorium Astronomicznym w Piwnicach
gminę Obrowo – na ciemnobrązowy, jak grzyby jesienią
gminę Wielka Nieszawka – na zielony, jak las
gminę Zławieś Wielka – na czerwony, jak dzioby i nogi bocianów

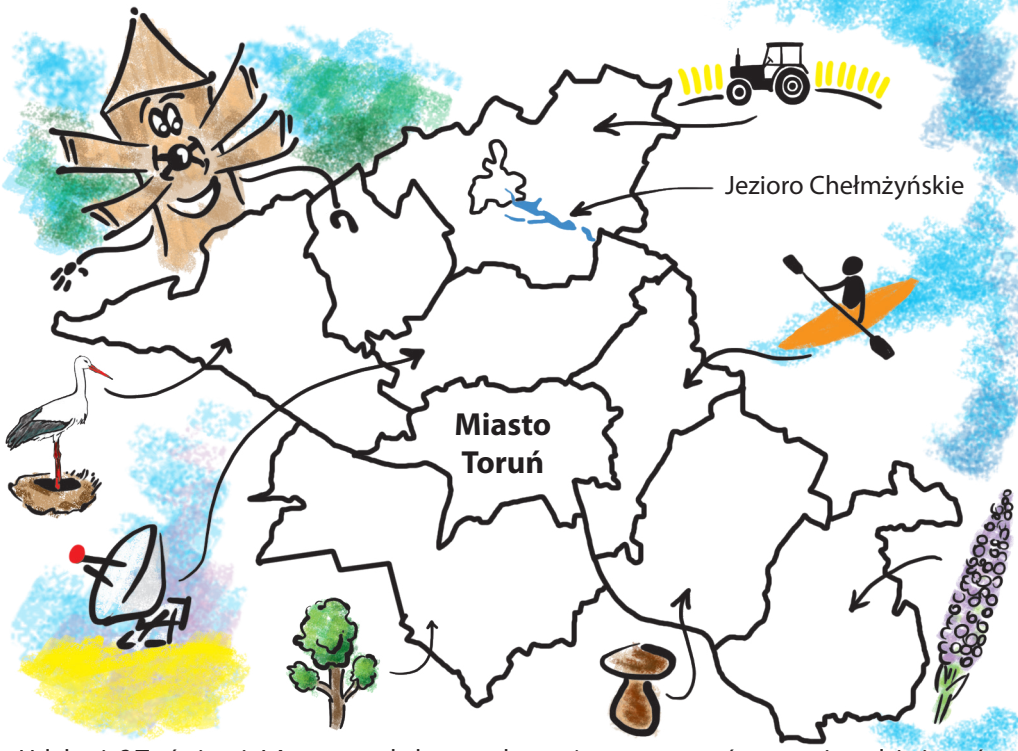

Udało się? To świetnie! A teraz małą kropeczką możesz zaznaczyć na mapie, gdzie jesteś.

Mrówcze zagadki

Zadanie: Pracowite mrówki, w przerwie pomiędzy zbieraniem pożywienia i remontami w mrowisku, wymyśliły dla Ciebie kilka zagadek. Odpowiedzi na nie umieściły w komnatach swego małego królestwa. Kolorowymi kredkami narysuj każdej mrówce ścieżkę prowadzącą do właściwej odpowiedzi na zadaną przez nią zagadkę.

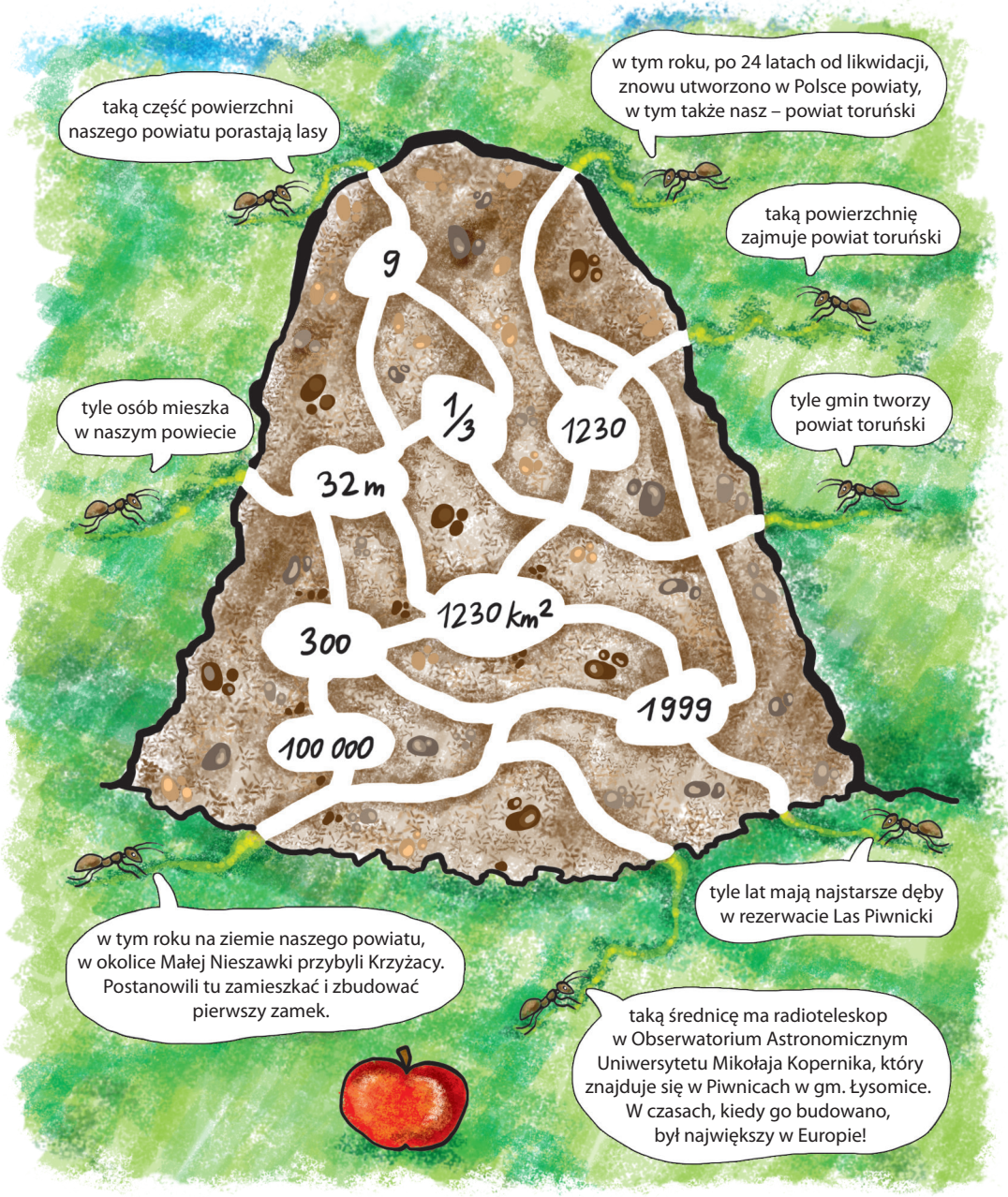

Nasze symbole

W dawnych czasach, już od X wieku, województwa lub ziemie np. należące do rycerza lub szlachcica, miały własne herby, które służyły za znaki rozpoznawcze dla rycerstwa z danego terytorium podczas wypraw wojennych i były umieszczane na chorągwiach i tarczach rycerskich. Również województwo chełmińskie, do którego należała większość obszaru dzisiejszego powiatu toruńskiego, miało taki znak rozpoznawczy i na jego podstawie historycy zajmujący się herbami opracowali dzisiejszy herb naszego powiatu.

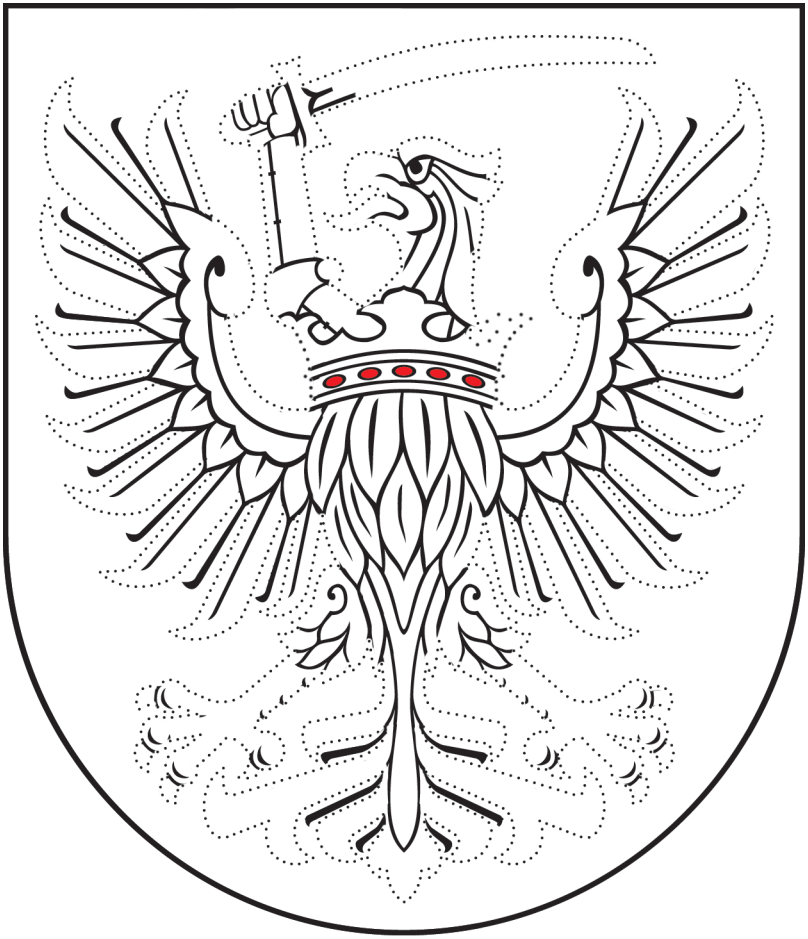

Herb powiatu toruńskiego – na czerwonym polu znajduje się srebrny orzeł z koroną na szyi i ramieniem zbrojnym w srebrną szablę. Jego dziób, język i szpony mają kolor złoty.

Zadanie: Narysuj naszego herbowego orła, łącząc pomocnicze kropeczki, a potem pokoloruj herb powiatu według poniższego opisu:
tło powinno być czerwone, orzeł – biały, a jego pazury, język, dziób i korona – żółte.

Flaga powiatu toruńskiego – składa się z trzech pionowych pasów: czerwonych po bokach i żółtego na środku. Na środkowej, żółtej części umieszczony jest herb powiatu toruńskiego.

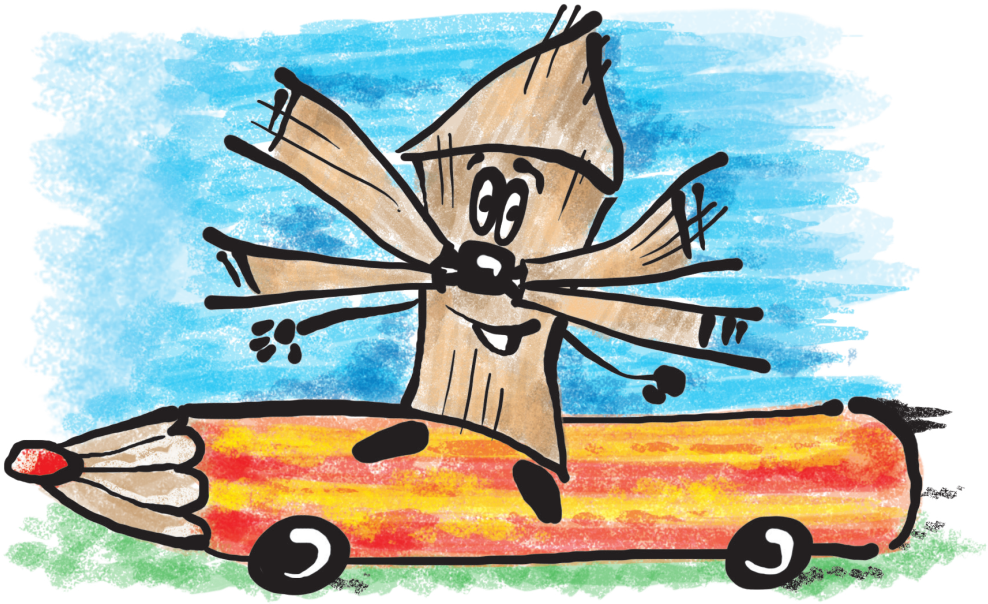

Zadanie: Pokoloruj flagę powiatu, korzystając z opisu.

Literowe przestawianki

Na tej stronie była lista najciekawszych miejsc w powiecie, byście zawsze mogli zajrzeć, kiedy jej potrzebujecie.

Lecz w podróży na wybojach rozsypały się literki, pomieszały i na liście zrobił się bałagan wielki.

Może uda Wam się teraz małe zrobić tu porządki i litery poustawiać prawidłowo w równe rządki…?

Zadanie: Przeczytaj opis, a potem z rozsypanych literek postaraj się ułożyć nazwę opisanego miejsca.

Jak nazywa się jedyne miasto w powiecie toruńskim położone nad dużym jeziorem?

A E Ł H Ż C M → .....

Do naszego powiatu zawitał niegdyś słynny kompozytor Fryderyk Chopin. Do dziś znajduje się tu pałac, w którym wtedy koncertował. Na pamiątkę tych wizyt przed pałacem stoi popiersie artysty. W jakiej miejscowości?

O T U Z N R → .....

Dawno, dawno temu, jeszcze w średniowieczu przybyła na nasze ziemie Juta – córka bogatego niemieckiego rodu. Rozdała swój majątek biednym, została pustelnicą i prowadząc pobożne życie, opiekowała się niewielkim szpitalem św. Jerzego na przedmieściach Chełmży. Legenda mówi, że Juta miała dar chodzenia po tafli jeziora, aby mogła szybciej dotrzeć do kościoła w Chełmży. Po śmierci ogłoszono ją błogosławioną, a jej sanktuarium znajduje się w miejscowości…

I Y E L C Z B Y N → .....

Przez południową część naszego powiatu przepływa największa rzeka Polski. Czy wiesz, jak ona się nazywa?

I A W S Ł → .....

W gminie Łysomice znajduje się leśny rezerwat przyrody, w którym rosną 300-letnie dęby oraz 160-letnie sosny! Przepływa przez niego malownicza Struga Łysomicka. Przez rezerwat prowadzi zielony szlak turystyczny z Torunia do Zamku Bierzgłowskiego. Czy wiesz, jak się nazywa ten rezerwat?

S A L K I W I P N I C → .....

W XVI i XVII wieku na tereny naszego powiatu przybyli osadnicy z Niderlandów, czyli terenów dzisiejszej Holandii, którzy musieli uciekać ze swojego kraju, gdyż ich religia nie była tam akceptowana. Ich ojczyzna to głównie tereny podmokłe, dlatego umieli na nich świetnie gospodarować, co wcale nie jest łatwe. W Polsce znaleźli dla siebie wspaniałe miejsce do życia w dolinie Dolnej Wisły, na ziemiach, których nikt inny nie chciał uprawiać, bo były często zalewane przez rzekę. Olędrzy – gdyż tak ich tu nazywano – świetnie poradzili sobie z wylewającą rzeką, kopiąc liczne kanały i instalując urządzenia, które chroniły i odwadniały pola. Niestety, w XIX wieku, po rozbiorach Polski, olędrzy musieli uciekać także z naszego kraju. Do dziś pozostały po nich tylko stare, urokliwe chaty, kościoły i cmentarze. W naszym powiecie najwięcej pamiątek po olędrach pozostało w gminie…

W A L K I E W I E K A S Z A N → .....

Po II wojnie światowej w naszym powiecie, w gminie Obrowo osiedliła się pani Julia Procherowa z mężem Janem. Państwo Procherowie szybko zarazili sąsiadów swoją wielką pasją, jaką był teatr, i wkrótce w wiejskiej świetlicy zaczęły się odbywać pierwsze próby i przedstawienia. Dziś państwo Procherowie już nie żyją, ale wciąż żyje ich teatr! Prezentują w nich swoje teatralne talenty kolejne pokolenia mieszkańców gminy Obrowo – od przedszkolaka po stulatka. Jak nazywa się miejscowość, w której od ponad pół wieku działa najstarszy w naszym powiecie amatorski teatr?

R Z Y K S P W O K O → .....

Podróżny alfabet

Kiedy jedziesz samochodem i się nudzisz, patrząc w okno, sprawdź, czy widzisz traktor, rzekę albo ptaka gdzieś wysoko. Jeśli tak, to jesteś gotów, by rozpocząć naszą grę: Chwyć ołówek, zerknij w okno – czy już widzisz coś na „E”?

Zadanie: Tym razem żeby wygrać, wystarczy w czasie podróży uważnie patrzeć przez okno! Kiedy zauważysz np. drzewo, wpisz jego nazwę w linijce obok litery D, a gdy będzie to np. krowa, to obok litery K. Postaraj się wypatrzeć rzeczy, których nazwy wypełnią po kolei wszystkie puste linie. Kto pierwszy – wygrywa!

A .....
B .....
C .....
D .....
E .....
F .....
G .....
H .....
I .....
J .....
K .....
L .....

Ł .....
M .....
N .....
O .....
P .....
R .....
S .....
T .....
U .....
W .....
Y .....
Z .....

A B C D E F G H I J K L

Ł M N O P R S T U W Y Z

ABCD EFGHI...

A B C D E F G H I J K L

Ł M N O P R S T U W Y Z

Połącz kropki

Zadanie: Sprawdź, jakie ciekawe wycieczki na terenie powiatu zaplanowali dla nas Marcelina i Mateusz. Połącz kropki w kolejności, którą wskazują cyferki.

Czy wiesz, że w naszym powiecie jest kilka stadnin, w których można się uczyć jazdy konnej? Specjalna czapka do jazdy konnej, którą ma na głowie Mateusz, to toczek. Działa podobnie jak kask rowerowy i chroni głowę w razie upadku.

Czy wiesz, że przepływająca przez nasz powiat rzeka Drwęca jest jednym z najciekawszych szlaków kajakowych w okolicy? To jedyna rzeka w Polsce, która na całej swojej długości stanowi rezerwat przyrody. Warto wypożyczyć kajak choćby na jeden dzień i powiosłować w dół rzeki, odwiedzając po drodze stary, drewniany kościółek w Młyńcu, skansen w Kaszczorku i ruiny zamku w Złotorii.

Tęczowa gra

Świat dokoła nas sto kolorów ma.
Czy dostrzegasz je? To jest świetna gra!
Spójrz i powiedz mi, kolego,
czy już spostrzegłeś coś zielonego?

Zadanie: Aby wygrać, musisz wykorzystać wszystkie kolory tęczy. Popatrz przez okno, a kiedy zauważysz np. coś zielonego, zapisz to w linijce przy kolorze zielonym. Wygrywa ten, kto pierwszy wypełni całą tęczę.

Czerwony .....

Pomarańczowy .....

Żółty .....

Zielony .....

Błękitny .....

Niebieski .....

Fioletowy .....

- Czerwony .....
- Pomarańczowy .....
- Żółty .....
- Zielony .....
- Błękitny .....
- Niebieski .....
- Fioletowy .....

- Czerwony .....
- Pomarańczowy .....
- Żółty .....
- Zielony .....
- Błękitny .....
- Niebieski .....
- Fioletowy .....

- Czerwony .....
- Pomarańczowy .....
- Żółty .....
- Zielony .....
- Błękitny .....
- Niebieski .....
- Fioletowy .....

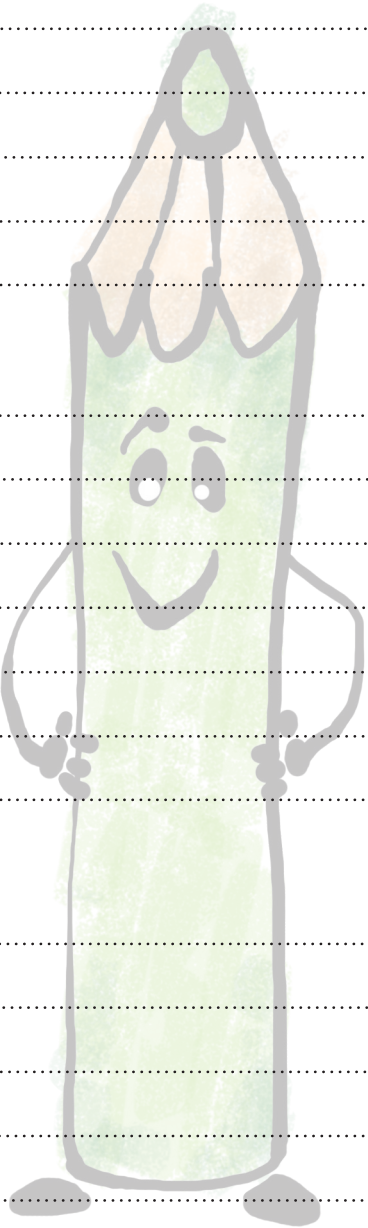

Zagraj z towarzyszami podróży

Nie zawsze trzeba wozić ze sobą tablet, konsolę lub DVD. Jest mnóstwo gier i zabaw, do których nie potrzeba nic prócz wyobraźni, a i tak na pewno skrócą nawet najdłuższą podróż…

• Zabawy z literkami

Podróżując, mijamy wiele różnych miejscowości, których nazwy mogą posłużyć do naszej zabawy. Jak w nią zagrać? Wystarczy zapisać nazwę mijanej miejscowości na kartce i ogłosić konkurs na jak największą liczbę wyrazów, które da się ułożyć z tych liter. Na przykład z nazwy BRZOZÓWKA można ułożyć słowa: WÓR, BRZOZA, RAK, BORÓWKA… i pewnie jeszcze sporo innych.

• Układanki-rymowanki

Kiedy już znudzi Ci się układanie słów z literek, możesz spróbować zabawić się w poetę. Zaczniemy od rozgrzewki: czytamy nazwę miejscowości na tablicy wjazdowej i układamy do niej rymy, na przykład: MIRAKOWO – kolorowo.
Gdy już nabierzesz wprawy, możesz zacząć układać krótkie rymowanki, na przykład o tym, co mogą robić mieszkańcy danej miejscowości. Takie jak ta:
Kto mieszka w BROWINIE, tego radość nie ominie,
albo:
Ten, kto jest z BRĄCHNÓWKA, pracuje jak mrówka.

• Tajemnicze skróty

Wyobraźmy sobie, że nazwy miejscowości, które mijamy, nie są zwykłymi nazwami tylko tajemniczymi skrótami, które oznaczają… No właśnie – to zależy wyłącznie od Ciebie!
Według mnie na przykład CHEŁMŻA to **C**entralna **H**uta **E**lementów **Ł**ączących **M**echaniczne **Ż**yrafy **A**frykańskie.

• Podróżne kalambury

Wypatrz coś ciekawego za oknem, ale nikomu nie mów, co to jest. Zadaniem Twoich współtowarzyszy podróży jest odgadnięcie, co masz na myśli. Mogą Ci zadawać pytania o kolor, kształt lub przeznaczenie tego przedmiotu, ale Ty możesz na nie odpowiadać tylko TAK, NIE, MOŻE BYĆ lub NIE WIEM. Ciekawe, jak długo będą zgadywać? Ten, kto odgadnie – sam wymyśla kolejną zagadkę!

• Bujanie w obłokach

Jadąc, widzimy często przez okna chmury o najróżniejszych kształtach. Każda z podróżujących osób może opowiedzieć, z czym kojarzy jej się jakaś konkretna chmurka. Słuchając tych opowieści, z pewnością będzie można naprawdę pobujać w obłokach.

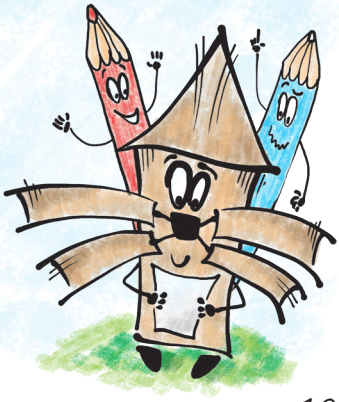

• Mały dziennikarz

Przeprowadź i zanotuj (lub narysuj) wywiad z towarzyszem podróży: z pewnością jest wiele rzeczy, których nie wiesz nawet o mamie, tacie, wujku czy babci! Oto formularz, który ułatwi Ci przeprowadzenie wywiadu:

Wywiad nr 1

Proszę się przedstawić.....

Jaka jest Twoja ulubiona książka?.....

Jaki jest Twój ulubiony film?.....

Co było Twoim ulubionym deserem, kiedy byłaś mała/byłeś mały?

.....

Czego najbardziej nie lubiłaś/nie lubiłeś wtedy jeść?

.....

W co najbardziej lubiłaś/lubiłeś wtedy grać?.....

Czy pamiętasz, z kim siedziałaś/siedziałeś w ławce?

.....

Jaki przedmiot w szkole lubiłaś/lubiłeś najbardziej, a jaki najmniej?

.....

Jaki był Twój ulubiony nauczyciel? .....

Czy pamiętasz swoje najfajniejsze wakacje? .....

Jaka jest Twoja ulubiona piosenka z dzieciństwa?.....

Jaka była Twoja ulubiona zabawka? Czy miała imię?.....

.....

Czym udało Ci się kiedyś naprawdę zdenerwować mamę lub tatę?

.....

Teraz jesteś już doświadczonym dziennikarzem i możesz dodać parę pytań od siebie:

.....

.....

.....

.....

Wywiad nr 2

Proszę się przedstawić.....

Jaka jest Twoja ulubiona książka?.....

Jaki jest Twój ulubiony film?.....

Co było Twoim ulubionym deserem, kiedy byłaś mała/byłeś mały?

.....

Czego najbardziej nie lubiłaś/nie lubiłeś wtedy jeść?

.....

W co najbardziej lubiłaś/lubiłeś wtedy grać?.....

Czy pamiętasz, z kim siedziałaś/siedziałeś w ławce?

.....

Jaki przedmiot w szkole lubiłaś/lubiłeś najbardziej, a jaki najmniej?

.....

Jaki był Twój ulubiony nauczyciel? .....

Czy pamiętasz swoje najfajniejsze wakacje? .....

Jaka jest Twoja ulubiona piosenka z dzieciństwa?.....

Jaka była Twoja ulubiona zabawka? Czy miała imię?.....

.....

Czym udało Ci się kiedyś naprawdę zdenerwować mamę lub tatę?

.....

Teraz jesteś już doświadczonym dziennikarzem i możesz dodać parę pytań od siebie:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wywiad nr 3

Proszę się przedstawić.....

Jaka jest Twoja ulubiona książka?.....

Jaki jest Twój ulubiony film?.....

Co było Twoim ulubionym deserem, kiedy byłaś mała/byłeś mały?

.....

Czego najbardziej nie lubiłaś/nie lubiłeś wtedy jeść?

.....

W co najbardziej lubiłaś/lubiłeś wtedy grać?.....

Czy pamiętasz, z kim siedziałaś/siedziałeś w ławce?

.....

Jaki przedmiot w szkole lubiłaś/lubiłeś najbardziej, a jaki najmniej?

.....

Jaki był Twój ulubiony nauczyciel? .....

Czy pamiętasz swoje najfajniejsze wakacje? .....

Jaka jest Twoja ulubiona piosenka z dzieciństwa?.....

Jaka była Twoja ulubiona zabawka? Czy miała imię? .....

.....

Czym udało Ci się kiedyś naprawdę zdenerwować mamę lub tatę?

.....

Teraz jesteś już doświadczonym dziennikarzem i możesz dodać parę pytań od siebie:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

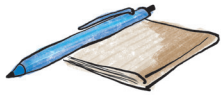

Wykreślanka

Zadanie: W powiecie toruńskim jest mnóstwo ciekawych miejsc. Zanim znajdziesz je w czasie swoich wędrówek i wycieczek, spróbuj odszukać je wśród rozsypanych literek!

S	D	F	G	H	T	Y	U	I	O	L	U	R	S	D
M	N	B	V	C	X	S	F	W	Q	A	L.	T	A	W
B	W	D	W	A	A	W	M	N	E	K	O	H	E	M
N	E	F	E	R	S	S	H	C	D	I	B	J	G	U
M	D	S	D	Z	D	E	T	H	C	A	I	D	N	Z
K	S	T	V	E	F	R	R	Ó	R	D	W	W	A	E
I	A	R	F	K	G	A	E	R	B	G	A	I	C	U
U	Z	U	R	A	H	S	B	Ś	H	E	N	K	H	M
T	X	G	T	D	J	T	F	W.	D	V	A	O	A	D
E	V	A	G	R	K	R	E	C	S	N	K	I	C	R
S	B	Ł	B	W	L	O	W	E	V	H	E	N	V	U
A	H	Y	N	Ę	O	B	C	C	W	E	N	A	I	K
P	U	S	Z	C	Z	A	B	Y	D	G	O	S	K	A
G	Y	O	G	A	B	Z	D	L	D	L	B	G	O	R
D	U	M	T	W	N	A	W	I	H	O	I	E	R	S
F	O	I	Y	S	H	T	S	A	X	G	E	T	E	T
R	K	C	H	X	Y	O	X	W	Y	J	G	J	D	W
E	T	K	N	C	U	P	Z	D	M	I	O	D	G	A
A	R	A	M	D	W	G	A	C	S	M	S	D	N	B

CHÓR ŚW. CECYLIA
RZEKA DRWĘCA
STRUGA ŁYSOMICKA
PUSZCZA BYDGOSKA
ASTROBAZA
MUZEUM DRUKARSTWA
UL. OBI-WANA KENOBIEGO

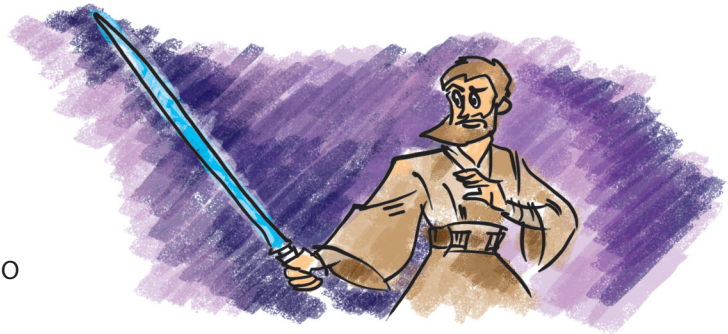

Czy wiesz, że w maleńkiej wiosce Grabowiec w gminie Lubicz znajduje się ulica, której patronem jest znany z sagi George'a Lucasa „Gwiezdne wojny" rycerz Jedi – Obi-Wan Kenobi? Postać – choć fikcyjna – była wielce pozytywna i cechowała się, jak na prawdziwego rycerza przystało, odwagą, szlachetnością i gotowością do poświęceń. Jeśli Ty także chciałbyś w przyszłości zasłużyć na swoją własną ulicę, może warto byś go naśladował... ;-)

Leśne dary

W południowej części naszego powiatu, wzdłuż Wisły, zielenią się duże obszary leśne. Najwięcej lasów jest w gminach Czernikowo, Obrowo i Wielka Nieszawka – tam właśnie jesienią warto wybrać się na grzybobranie. Idąc do lasu na poszukiwanie czarnych łebków, prawdziwków i maślaczków, warto jednak pamiętać, że jesteśmy tam tylko gośćmi i powinniśmy przestrzegać kilku ważnych zasad:

Kiedy grzyb jest Ci nieznany – nim go włożysz do koszyka –
lepiej najpierw spytaj mamy albo poradź się leśnika.

Bo są takie ich rodzaje, co grzybowej smak zepsują,
a i takie, co choroby bardzo groźne powodują!

Zapamiętaj też, by grzybów nie odcinać z ziemi nożem,
bo gdy ta końcówka zgnije – grzybni* nic już nie pomoże.

Grzyby gniotą się wrzucone do torebki albo siatki,
lepiej czują się w koszyku kurki, gąski, surojadki...

Gdy po lesie spacerujesz, nie płosz ptaków ni zwierzyny,
cichuteńko, jak Indianin, chodź do lasu w odwiedziny.

Wszystko, co przywiozłeś, zabierz – śmieci, puszki, reklamówki.
Nie potrafią tego sprzątnąć pracowite leśne mrówki!

Ciesz się ciszą i przyrodą, i powietrzem zawsze świeżym,
las Ci nigdy nie poskąpi grzybów, jagód, malin, jeżyn!

* Grzybnia to takie jak gdyby strzępkowate „korzonki" grzyba, dzięki którym odżywia się on, pobiera wodę, a często również rozmnaża. Jeśli uszkodzimy grzybnię, w przyszłym roku grzybki tam nie urosną. Dlatego właśnie leśnicy apelują, by zbierając grzyby, delikatnie wykręcać je z podłoża – nie zostawiać w nim końcówek odciętych grzybowych „nóżek" ani nie wyrywać kawałków grzybni.

Zadanie: Pomóż Kubie i Jankowi odnaleźć najdorodniejszego prawdziwka, przeprowadzając ich przez labirynt. Uważaj, żeby chłopcy nie trafili po drodze na trującego muchomora!

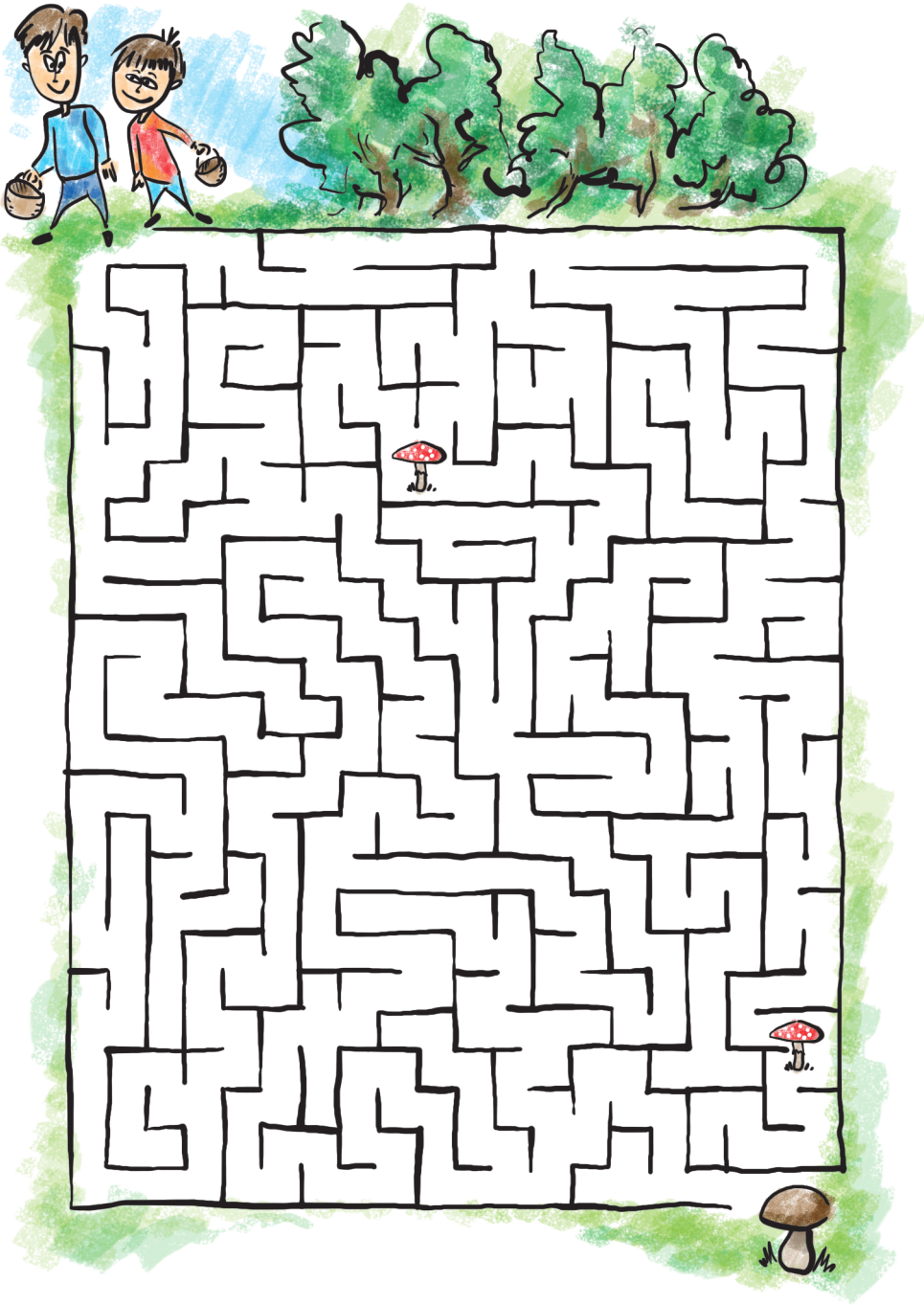

Bocianie gniazda

Zadanie: Znajdź 8 szczegółów, którymi różnią się te dwa obrazki.

Czy wiesz, że w gminie Zławieś Wielka są aż 73 bocianie gniazda? Pod względem liczby bocianów, które przylatują tu co roku wiosną, po spędzeniu zimy w Afryce, gmina ta zajmuje 2. miejsce w naszym województwie! A mieszkańcy Zelgna w gminie Chełmża, w którym także gniazduje wiele tych ptaków, uczynili bociana symbolem swojej wsi (w logo wsi jest bociania para) i co roku, 31 maja, obchodzą święto swojej miejscowości, nazywane „Bocianiec". Z tej okazji panie z Koła Gospodyń Wiejskich w Zelgnie wypiekają specjalne ciastka zwane klekotkami, które mają kształt przypominający bocianie gniazdo. Warto zajrzeć do Zelgna i skosztować klekotka!

Wycieczka rowerowa

Zadanie: Klara i Wiktor mieszkają w Toruniu, lecz latem w mieście jest bardzo gorąco. Dzieci wraz z rodzicami postanowiły wybrać się na rowerową wycieczkę nad jezioro. W powiecie toruńskim powstają właśnie trzy drogi rowerowe. Zdecyduj, którą powinni wybrać, wiedząc, że rodzeństwo jest jeszcze małe, więc droga nad jezioro musi być jak najkrótsza. Zaznacz na zielono najkrótszą drogę, na niebiesko najdłuższą, a na czerwono tę, która wcale nie prowadzi nad jezioro.

Jadąc rowerem nad jezioro w Osieku, po prawej stronie, tuż za mostem w Złotorii dzieci zauważyły ruiny zamku. Rodzice opowiedzieli im, że jego budowę rozpoczął około 1343 r. król Kazimierz Wielki – ten, który zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną. W burzliwych czasach wojen krzyżacko-polskich zamek raz po raz przechodził z rąk do rąk, aż w końcu, po dramatycznej bitwie w roku 1409, został zdobyty przez Krzyżaków i mocno zniszczony. Co ciekawe, wcale nie w Toruniu, a właśnie pod zamkiem w Złotorii, po zakończeniu wielkiej wojny z zakonem krzyżackim w 1411 r., król Polski Władysław Jagiełło, Wielki Książę Litewski Witold oraz Wielki Mistrz Zakonu Krzyżackiego Heinrich von Plauen wynegocjowali i zawarli pierwszy pokój toruński.

Herb Rzeczypospolitej Obojga Narodów

Herb zakonu krzyżackiego

Czy wiesz, że Polska nie zawsze miała takie granice jak dziś? Rzeczpospolita Obojga Narodów była państwem złożonym z Królestwa Polskiego oraz Wielkiego Księstwa Litewskiego, istniejącym od XVI do XVIII wieku.

Zadanie: Rycerz Jeremi i mieszczka Zofia po wizycie na zamku w Złotorii postanowili go narysować. Jednak każde z nich zapamiętało go nieco inaczej. Znajdź 8 szczegółów, którymi różnią się ich obrazki.

Samochodowe bingo

Popatrz przez okno – kiedy zauważysz jedną z rzeczy widniejących na poniższych obrazkach, wykreśl ją z tabelki. Pierwsza osoba, która wypatrzy i wykreśli cały rząd pionowy lub poziomy – wygrywa. Czasem wypełnienie całej planszy może nie udać się podczas jednej podróży, dlatego zawsze warto mieć pod ręką w samochodzie naszą książeczkę!

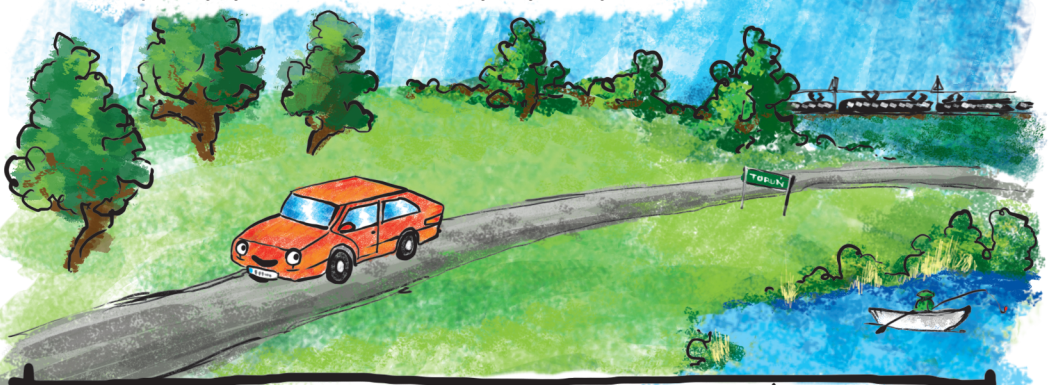

B	I	N	G	O
ZNAK STOPU	BELE SŁOMY	POCIĄG	SKLEP	KURA
BOCIAN	KOZA	ŁÓDKA	PRZEJŚCIE	SAMOLOT
ROWER	SYGNALIZACJA	KROWA	KOŚCIÓŁ	MOST
JEZIORO	MOTOCYKL	TRAKTOR	KOŃ	AUTOBUS
KAPLICZKA	DROGOWSKAZ	WIATRAK	CIĘŻARÓWKA	PRZEJAZD KOLEJOWY

Czy wiesz, że bingo to gra towarzyska znana i lubiana na całym świecie. Na kartach do bingo dla dorosłych widnieją cyfry. Prowadzący losuje liczby i czyta je na głos. Kto pierwszy skreśli na swojej karcie cały rząd lub kolumnę, krzyczy „BINGO!" i wygrywa. Bingo to bardzo stara gra – prawdopodobnie grywano w nią już 500 lat temu! Czy wiesz, co bingo ma wspólnego z fasolą? Jego nazwa pochodzi właśnie od angielskiej nazwy fasoli „bean" [czytaj: bin]. To jej ziarenkami przykrywano niegdyś na planszach wylosowane liczby.

Skąd jest ten samochód?

Gdy kierowca już w starostwie auto swe zarejestruje, to tablice z numerami jego pojazd otrzymuje. Każde autko te tablice z przodu oraz z tyłu ma i skąd do nas przyjechało, możesz zgadnąć raz i dwa.

województwo kujawsko-pomorskie	województwo łódzkie	województwo pomorskie	województwo warmińsko-mazurskie
CAL – Aleksandrów Kujawski **CBR** – Brodnica **CB** – Bydgoszcz **CBY** – powiat bydgoski **CCH** – Chełmno **CGD** – Golub-Dobrzyń **CG** – Grudziądz **CGR** – powiat grudziądzki **CIN** – Inowrocław **CLI** – Lipno **CMG** – Mogilno **CNA** – Nakło n. Notecią **CRA** – Radziejów **CRY** – Rypin **CSE** – Sępólno Krajeńskie **CSW** – Świecie **CT** – Toruń **CTR** – powiat toruński **CTU** – Tuchola **CWA** – Wąbrzeźno **CW** – Włocławek **CWL** – powiat włocławski **CZN** – Żnin	**EBE** – Bełchatów **EKU** – Kutno **ELA** – Łask **ELE** – Łęczyca **ELC** – Łowicz **EL, ELW** – Łódź **EOP** – Opoczno **EPA** – Pabianice **EPJ** – Pajęczno **EP, EPI** – Piotrków Trybunalski **EPD** – Poddębice **ERA** – Radomsko **ERW** – Rawa Mazowiecka **ESI** – Sieradz **ES, ESK** – Skierniewice **ETM** – Tomaszów Mazowiecki **EWI** – Wieluń **EWE** – Wieruszów **EZD** – Zduńska Wola **EZG** – Zgierz	**GBY** – Bytów **GCH** – Chojnice **GCZ** – Człuchów **GD** – Gdańsk **GA** – Gdynia **GK**A – Kartuzy **GKS** – Kościerzyna **GKW** – Kwidzyn **GLE** – Lębork **GMB** – Malbork **GND** – Nowy Dwór Gdański **GDA** – Pruszcz Gdański **GPU** – Puck **GS, GSL** – Słupsk **GSP** – Sopot **GST** – Starogard Gdański **GTC** – Tczew **GWE** – Wejherowo	**NBA** – Bartoszyce **NBR** – Braniewo **NDZ** – Działdowo **NE, NEB** – Elbląg **NEL** – Ełk **NGI** – Giżycko **NIL** – Iława **NKE** – Kętrzyn **NLI** – Lidzbark Warmiński **NMR** – Mrągowo **NNI** – Nidzica **NNM** – Nowe Miasto Lubawskie **NOG** – Olecko **NO, NOL** – Olsztyn **NOS** – Ostróda **NPI** – Pisz **NSZ** – Szczytno
województwo świętokrzyskie	województwo podlaskie	województwo lubuskie	województwo opolskie
TBU – Busko-Zdrój **TJE** – Jędrzejów **TKA** – Kazimierza Wielka **TK, TKI** – Kielce **TKN** – Końskie **TOP** – Opatów **TOS** – Ostrowiec Świętokrzyski **TPI** – Pińczów **TSA** – Sandomierz **TSK** – Skarżysko-Kamienna **TST** – Starachowice **TSZ** – Staszów **TLW** – Włoszczowa	**BAU** – Augustów **BI, BIA** – Białystok **BBI** – Bielsk Podlaski **BGR** – Grajewo **BHA** – Hajnówka **BKL** – Kolno **BL, BLM** – Łomża **BMN** – Mońki **BSE** – Sejny **BSI** – Siemiatycze **BSK** – Sokółka **BS, BSU** – Suwałki **BWM** – Wysokie Mazowieckie **BZA** – Zambrów	**FSD** – Strzelce Krajeńskie **FG, FGW** – Gorzów Wielkopolski **FKR** – Krosno Odrzańskie **FMI** – Międzyrzecz **FNW** – Nowa Sól **FSL** – Słubice **FSU** – Sulęcin **FSW** – Świebodzin **FZ, FZI** – Zielona Góra **FZG** – Żagań **FZA** – Żary	**OB** – Brzeg **OGL** – Głubczyce **OK** – Kędzierzyn-Koźle **OKL** – Kluczbork **OKR** – Krapkowice **ONA** – Namysłów **ONY** – Nysa **OOL** – Olesko **OP, OPO** – Opole **OPR** – Prudnik **OST** – Strzelce Opolskie

województwo dolnośląskie

DBL – Bolesławiec
DDZ – Dzierżoniów
DGL – Głogów
DGR – Góra
DJA – Jawor
DJ, DJE – Jelenia Góra
DKA – Kamienna Góra
DKL – Kłodzko
DL, DLE – Legnica
DLB – Lubań
DLU – Lubin
DLW – Lwówek Śląski
DMI – Milicz
DOL – Oleśnica
DOA – Oława
DPL – Polkowice
DST – Strzelin
DSR – Środa Śląska
DSW – Świdnica
DTR – Trzebnica
DB, DBA – Wałbrzych
DWL – Wołów
DW, DWR – Wrocław
DZA – Ząbkowice Śląskie
DZG – Zgorzelec
DZL – Złotoryja

województwo śląskie

SBE – Będzin
SB, SBI – Bielsko–Biała
SY – Bytom
SH – Chorzów
SCI – Cieszyn
SC, SCZ – Częstochowa
SD – Dąbrowa Górnicza
SG, SGL – Gliwice
SJZ – Jastrzębie-Zdrój
SJ – Jaworzno
SK – Katowice
SKL – Kłobuck
SLU – Lubliniec
SMI – Mikołów
SM – Mysłowice
SMY – Myszków
SPI – Piekary Śląskie
SPS – Pszczyna
SRC – Racibórz
SRS – Ruda Śląska
SR, SRB – Rybnik
SI – Siemianowice Śląskie
SO – Sosnowiec
SW – Świętochłowice
STA – Tarnowskie Góry
ST, STY – Tychy
SWD – Wodzisław Śląski
SZ – Zabrze
SZA – Zawiercie
SZO – Żory
SZY – Żywiec

województwo wielkopolskie

PCH – Chodzież
PCT – Czarnków
PGN – Gniezno
PGS – Gostyń
PGO – Grodzisk Wielkopolski
PJA – Jarocin
PK, PKA – Kalisz
PKE – Kępno
PKL – Koło
PKO, PKN – Konin
PKS – Kościan
PKR – Krotoszyn
PL, PLE – Leszno
PMI – Międzychód
PNT – Nowy Tomyśl
POB – Oborniki
POS – Ostrów Wielkopolski
POT – Ostrzeszów
PP – Piła
PPL – Pleszew
PO, POZ – Poznań
PRA – Rawicz
PSL – Słupca
PSZ – Szamotuły
PSE – Śrem
PSR – Środa Wielkopolska
PTU – Turek
PWA – Wągrowiec
PWL – Wolsztyn
PWR – Września
PZL – Złotów

województwo mazowieckie

WBR – Białobrzegi
WCI – Ciechanów
WG – Garwolin
WGS – Gostynin
WGM – Grodzisk Mazowiecki
WGR – Grójec
WKZ – Kozienice
WL – Legionowo
WLI – Lipsko
WLS – Łosice
WMA – Maków Mazowiecki
WM – Mińsk Mazowiecki
WML – Mława
WND – Nowy Dwór Mazowiecki
WO, WOS – Ostrołęka
WOR – Ostrów Mazowiecka
WOT – Otwock
WPI – Piaseczno
WP, WPL – Płock
WPN – Płońsk
WPR – Pruszków
WPZ – Przasnysz
WPY – Przysucha
WPU – Pułtusk
WR, WRA – Radom
WS, WSI – Siedlce
WSE – Sierpc
WSC – Sochaczew
WSK – Sokołów Podlaski
WSZ – Szydłowiec
WWE – Węgrów
WWL – Wołomin
WWY – Wyszków
WZW – Zwoleń
WZU – Żuromin
WZY – Żyrardów
WA – WW...V – Warszawa

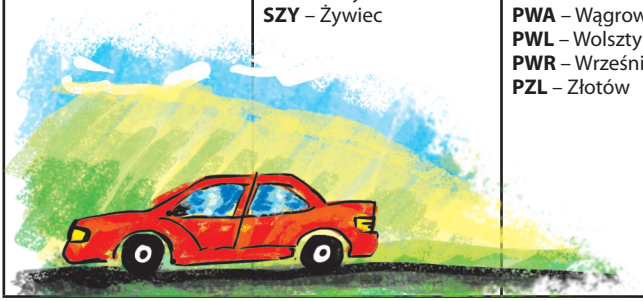

Zadanie: Jeśli masz towarzyszy podróży, możecie zorganizować szybki konkurs: podajemy na głos numer rejestracyjny i ten, kto pierwszy rozszyfruje litery z tablicy rejestracyjnej – dostaje 1 punkt. Zwycięzcą może być na przykład ten, kto pierwszy uzbiera umówione wcześniej 10 lub 20 punktów.

województwo podkarpackie	województwo małopolskie	województwo zachodniopomorskie	województwo lubelskie
RBR – Brzozów **RDE** – Dębica **RJA** – Jarosław **RJS** – Jasło **RKL** – Kolbuszowa **RK, RKR** – Krosno **RLE** – Leżajsk **RLU** – Lubaczów **RLA** – Łańcut **RMI** – Mielec **RNI** – Nisko **RP, RPR** – Przemyśl **RPZ** – Przeworsk **RRS** – Ropczyce **RZ, RZE** – Rzeszów **RSA** – Sanok **RST** – Stalowa Wola **RSR** – Strzyżów **RT, RTA** – Tarnobrzeg **RBI** – Ustrzyki Dolne	**KBC** – Bochnia **KBR** – Brzesko **KCH** – Chrzanów **KDA** – Dąbrowa Tarnowska **KGR** – Gorlice **KR, KRA** – Kraków **KLI** – Limanowa **KMI** – Miechów **KMY** – Myślenice **KN, KNS** – Nowy Sącz **KNT** – Nowy Targ **KOL** – Olkusz **KOS** – Oświęcim **KPR** – Proszowice **KSU** – Sucha Beskidzka **KT, KTA** – Tarnów **KWA** – Wadowice **KWI** – Wieliczka **KTT** – Zakopane	**ZBI** – Białogard **ZCH** – Choszczno **ZDR** – Drawsko Pomorskie **ZGL** – Goleniów **ZGY** – Gryfice **ZGR** – Gryfino **ZKA** – Kamień Pomorski **ZKL** – Kołobrzeg **ZK, ZKO** – Koszalin **ZMY** – Myślibórz **ZPL** – Police **ZPY** – Pyrzyce **ZSL** – Sławno **ZST** – Stargard Szczeciński **ZS** – Szczecin **ZSZ** – Szczecinek **ZSD** – Świdwin **ZSW** – Świnoujście **ZWA** – Wałcz	**LB, LBI** – Biała Podlaska **LBL** – Biłgoraj **LC, LCH** – Chełm **LHR** – Hrubieszów **LJA** – Janów Lubelski **LKS** – Krasnystaw **LKR** – Kraśnik **LLB** – Lubartów **LU, LUB** – Lublin **LLE** – Łęczna **LLU** – Łuków **LOP** – Opole Lubelskie **LPA** – Parczew **LPU** – Puławy **LRA** – Radzyń Podlaski **LRY** – Ryki **LSW** – Świdnik **LTM** – Tomaszów Lubelski **LWL** – Włodawa **LZ, LZA** – Zamość

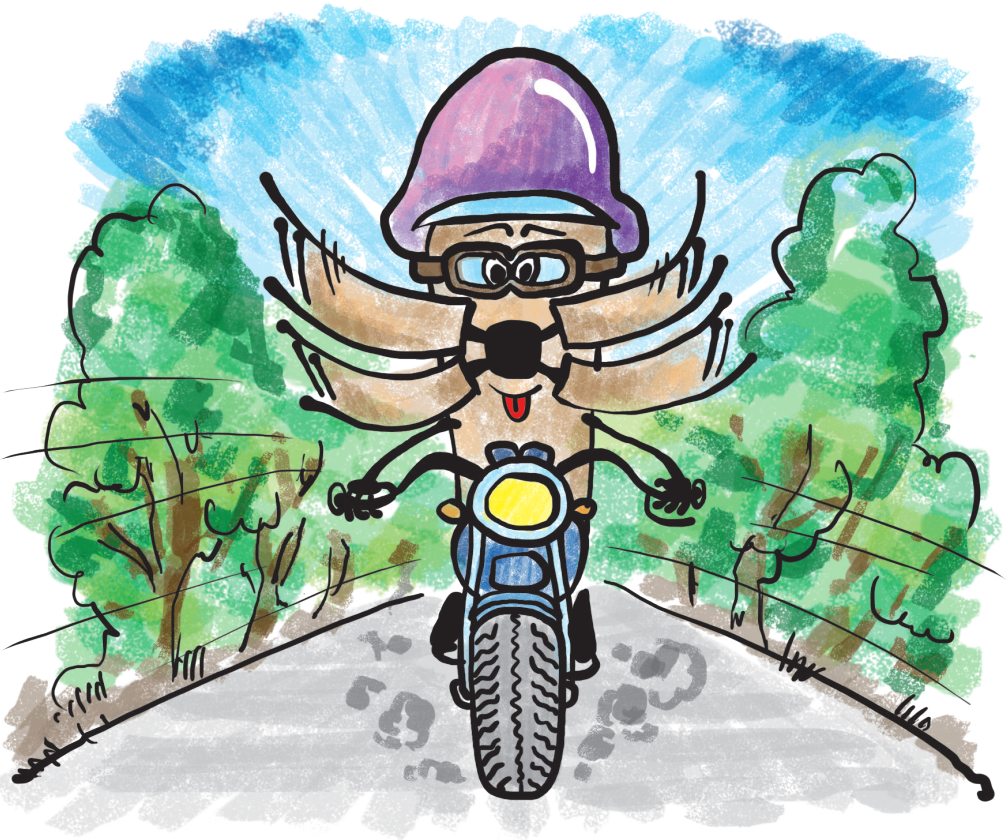

Labirynt

Zadanie: Poprowadź Dobrochnę i Huberta przez labirynt tak, żeby odwiedzili atrakcje naszego powiatu: weszli na wieżę chełmżyńskiej konkatedry, popływali żaglówką po Jeziorze Chełmżyńskim, zerknęli w gwiazdy przez teleskop w Piwnicach, popływali na basenie w aquaparku w Wielkiej Nieszawce, nazbierali grzybów w Czernikowie, złowili rybkę w jeziorze w Osieku, zmełli mąkę w wiatraku w Bierzgłowie, zobaczyli bociany w Złejwsi Wielkiej, a w Muzeum w Grębocinie napisali starodawnym piórem kartkę z wakacji w powiecie toruńskim. Dasz radę? Pewnie, że tak! No to ołówek w dłoń i do dzieła!!!

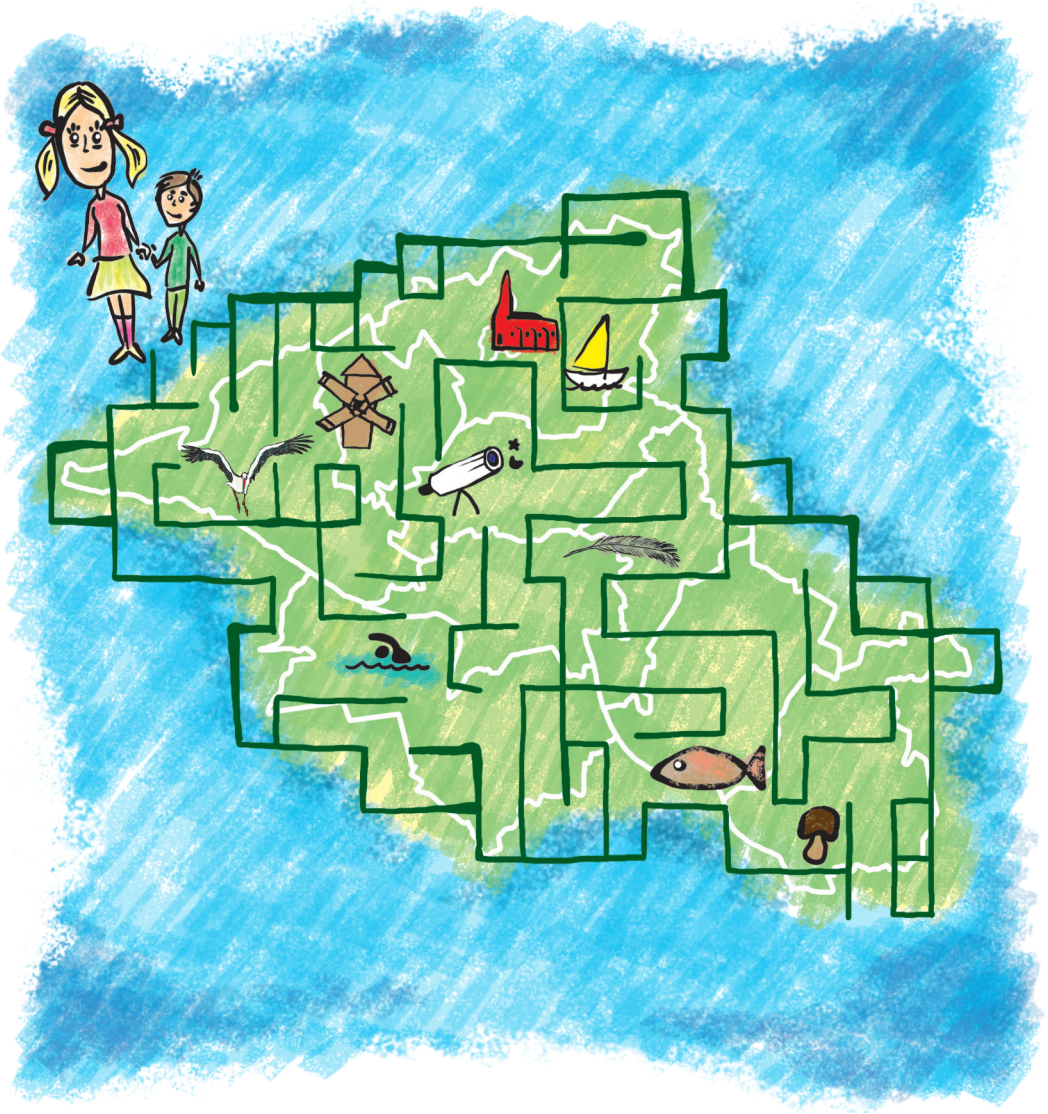

Chamża

Kochane dziecioczki, nie wiam, czy wita, ale tak kiejciś ludzie tu nos godali. Przynojmi w ty czańści naszygo powiatu, któro noleży do ziami chełmiński. Totyż ta gwara, który nasze dziodki ji bobki łużywali, nazywała się gwaru chełmińsku. Tero nojwiancy jeszcze tak godaju w Chamży.

Co po polsku znaczy:
Kochane dzieciaczki, nie wiem, czy wiecie, ale tak kiedyś ludzie u nas mówili. Przynajmniej w tej części naszego powiatu, która należy do ziemi chełmińskiej. Toteż ta gwara, której używali nasi dziadkowie i nasze babki, nazywała się gwarą chełmińską. Obecnie najczęściej jeszcze tak mówią w Chełmży.

Czy wiesz, że gwara to odmiana języka narodowego, która jest używana na niewielkim terytorium i wyróżnia się inną wymową, gramatyką i słownictwem. W Chełmży i okolicach od lat używa się tradycyjnej odmiany języka polskiego zwanej gwarą chełmińską. Jeszcze do niedawna większość mieszkańców Chełmży i okolic na co dzień posługiwała się właśnie nią. Zapraszamy do Chełmży – przy odrobinie szczęścia możecie usłyszeć ją jeszcze dziś...

Zadanie: Potrafisz rozpoznać, co oznaczają te słowa właśnie w gwarze chełmińskiej? Połącz słowa z odpowiednikami w języku polskim.

pączek (do jedzenia)	KIETA
miotła z gałązek	GARDYNY
firany	PLUSKIEWKA
pociąg	PUMELEK
wrona	SZYPA
łopata	REDISKA
rzodkiewka	BANA
latawiec	GAPA
pinezka	DRAPAKA
łańcuch	DRACHEL
plecak	RUKZAK

Kto mieszka w lesie?

Zadanie: Kiedy nasza droga wiedzie przez las, możemy zastanawiać się, jakie zwierzęta w nim mieszkają. Jeśli uda Ci się odgadnąć, o kim opowiadają poniższe wierszyki, dowiesz się, kogo można spotkać w lasach naszego powiatu.

Duży to jelenia kuzyn, lubi korę, trawę, liście,
świetnie pływa, lecz na co dzień mieszka w lesie oczywiście.
Jest brązowy, ma poroże i racice ma szerokie,
więc po bagnach może chodzić, niegrzęznącym w błocie krokiem.
Kim jest tajemniczy ktoś? Tak! Zgadliście – to jest ……

Kiedy latają – nikt ich nie słyszy. Czy to są jakieś powietrzne myszy,
co owinięte ciasno skrzydłami w dzień leniuchują… do góry nogami?
Kiedy się zdrzemną, wieczorem wstają, chyłkiem kryjówki swe opuszczają,
wykorzystując echolokację*, łapią owady na swą kolację.
Znacie takiego zdolnego zwierza? Chyba tu chodzi o ……

Choć do rodziny węży należy, nie straszy jadem ani grzechotką,
pływa, nurkuje – pewnie dlatego lubi tereny, gdzie jest wilgotno.
Je żaby, ryby oraz gryzonie, potem się chętnie wygrzewa w słońcu.
Dwie żółte plamki nosi na głowie – wiesz już, że mowa jest o ……..?

Chociaż w bajkach te zwierzaki zwykle nie są sympatyczne:
napadają na Kapturki lub koźlątka straszą chytrze,
jednak duże drapieżniki są potrzebne w każdym lesie,
więc cieszymy się, że w naszym, wycie …… znów się niesie!

Jest symbolem całej Polski, biały, dumny i w koronie,
lecz na co dzień ten król ptaków ma brązowe pióra skromne.
Bez korony gniazda wije, w Wiśle chętnie ryby łapie,
wśród podniebnych drapieżników jest najpotężniejszym ptakiem.
Jest wybredny co do lokum, zatem bardzo się cieszymy,
że zamieszkać zechciał u nas i że ……. tu gościmy!

Mocne zęby do chrupania, płaski ogon do klaskania.
Kogo opis ten dotyczy? To nasz wodny budowniczy:
stawia tamy, spiętrza wodę, uczy pływać swoje młode
i z rodzinką nasz koleżka nad wodą w żeremiu mieszka.
Już zgadliście? Bardzo dobrze! Rymowanka jest o ……..!

* Echolokacja – sposób, w jaki za pomocą dźwięku i jego echa można określić położenie otaczających przedmiotów. Niektóre zwierzęta, szczególnie te poruszające się w ciemnościach, bardziej ufają swoim uszom niż oczom. Wydają dźwięki, a potem słuchają ich echa odbitego od różnych przedmiotów. Jeśli echo wraca szybko – to znaczy, że przedmiot jest blisko; jeśli dźwięk wraca później – to znaczy, że obiekt, od którego się odbił, jest dalej. Metodę tę stosują nie tylko nietoperze, ale także niektóre walenie, ryjówki i ptaki. Korzystają z niej również ludzie dzięki urządzeniom zwanym sonarami lub echosondami.

Rozpoznaj nasze drzewa

Podróżując, widzimy przez okna wiele drzew. Często są jednak na tyle daleko i mijamy je tak szybko, że nie sposób przyjrzeć się ich liściom, owocom czy kwiatom. Jednak na niektóre drzewa wystarczy tylko spojrzeć i już wiadomo, do jakiego gatunku należą. Dlaczego? Dzięki charakterystycznemu tzw. pokrojowi, czyli kształtowi korony i pnia. Jesienią i zimą, kiedy większość drzew gubi liście, jeszcze łatwiej możemy dostrzec budowę pnia, kształt i układ konarów oraz młodych gałęzi. Spróbujemy?
Poniżej umieściliśmy opisy i ilustracje dotyczące najłatwiejszych do rozpoznania w ten sposób drzew, które w dodatku można u nas spotkać najczęściej.

Sosna zwyczajna

Rozmiar drzewa: wysoki
Pień: prosty, rozwidla się wysoko nad ziemią, kora na dole jest szarobrunatna, a wyżej bardziej pomarańczowa
Konary: grube, powyginane
Korona: luźna, rozłożysta, czasem w kształcie parasola; rosnące samotnie sosny mają rozłożyste, dosyć gęste korony; w lesie sosny tracą dolne gałęzie i wykształcają prosty pień o niewielkiej, wysokiej koronie
Gałązki: nawet zimą mają dość długie, zielone igły

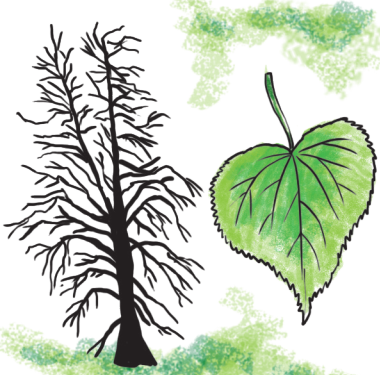

Lipa drobnolistna

Rozmiar drzewa: duży, okazały
Pień: gruby, często lekko skręcony, zwykle nisko rozgałęziony
Korona: regularna, u młodych lip ma kształt odwróconego serca z wierzchołkiem na czubku (kształtem przypomina swój liść), u starszych jest szeroka i zaokrąglona na szczycie
Konary: falisto wygięte i bardzo nisko zwieszające się
Gałązki: cienkie, delikatne i mocno rozgałęzione przy końcach, tworzą misterną plecionkę, przypominającą z daleka pajęczynę

Topola, zwana włoską

Rozmiar drzewa: wysoki
Pień: pojedynczy, prosty
Korona: bardzo smukła, kolumnowa
Konary: średniej grubości, prawie pionowo wzniesione
Gałązki: długie i proste, sztywne, rosną niemal pionowo w górę, nigdy się nie zwieszają

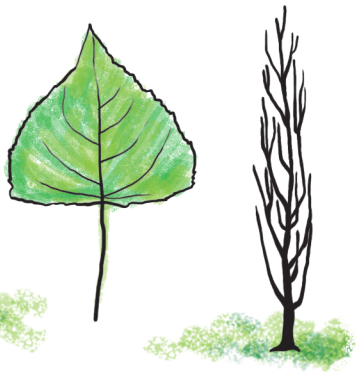

Kasztanowiec zwyczajny

Rozmiar drzewa: duży
Pień: gruby, często lekko skręcony, zwykle nisko rozgałęziony
Korona: rozłożysta, w kształcie dużej kopuły
Konary: stromo wzniesione, grube, mocno, nieregularnie powyginane
Gałązki: bardzo grube, długie i gęste, zwisające stromo w dół jak grube kable, na końcach zagięte w górę

Brzoza brodawkowata

Rozmiar drzewa: średni
Pień: średniej grubości, czasem wygięty, wielokrotny lub rozwidlony, o białym kolorze widocznym z daleka
Korona: wąska, lekka i zwiewna
Gałązki: bardzo cienkie, zwisające, u starszych drzew wyjątkowo długie (nawet kilka metrów!)

Dąb szypułkowy

Rozmiar drzewa: duży, potężny
Pień: gruby i krótki, nisko rozwidlony
Korona: szeroka, kulista, a w starszym wieku w kształcie dużej kopuły
Konary: bardzo grube, nieliczne i rzadko rozstawione, nieregularnie powyginane
Gałązki: gęste, niezbyt grube, kanciasto powyginane

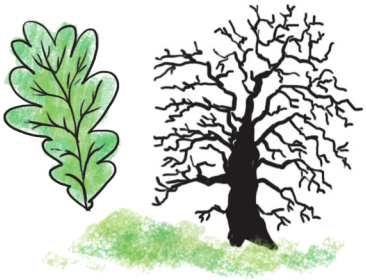

Wierzba biała, zwana ogłowioną

Rozmiar drzewa: mały
Pień: gruby i krótki, kończący się wyraźnym zgrubieniem w kształcie bulwy
Korona: najczęściej kulista
Gałązki: cienkie, długie i proste, wyrastają wprost z pnia jak wielka miotła

Świerk pospolity

Rozmiar drzewa: wysoki
Pień: wysoko nad ziemią dzieli się na grube, powyginane konary; kora na dole jest szarobrunatna, a wyżej bardziej pomarańczowa
Korona: smukła, stożkowata
Konary: górne z wiekiem zwieszają się, dolne pozostają w większości poziomo
Gałązki: nawet zimą gęsto pokryte krótkimi, zielonymi igłami

Modrzew

Rozmiar drzewa: wysoki
Pień: pojedynczy, prosty lub lekko zakrzywiony
Korona: luźna, regularna, stożkowa
Konary: proste, nieco zwisające
Gałązki: górne – prostopadłe do pnia, na zimę zrzucają igły

Olsza

Rozmiar drzewa: wysokie drzewo lub wielopniowy krzew, lubi tereny podmokłe
Pień: prosty, często wielokrotny
Korona: rozłożysta
Konary: wzniesione do góry
Gałązki: bardziej poziomo odstające od głównego pnia; charakterystyczną cechą olszy są niewielkie, szyszeczkowate „owoce"

Czy wiesz, że leśnicy – opiekunowie naszych lasów przygotowali ciekawe leśne trasy dla miłośników natury?
Wędrując nimi, można poznać najciekawsze leśne zakątki naszego regionu. Są to:

- „Borowa ścieżka" koło Czernikowa – dł. 1,6 km, początek ok. 10 min marszu z centrum Czernikowa.
- „Leśny zakątek" – wiata na 30 osób, miejsce na ognisko, ławki, tablice edukacyjne oraz przyjazny środowisku plac zabaw 200 m od siedziby Nadleśnictwa Dobrzejewice, idealne miejsce rekreacji i wypoczynku – szczegółowe informacje znaleźć można na stronie internetowej Nadleśnictwa Dobrzejewice.
- „Leśna ścieżka dydaktyczna" – dł. 3 km, 6 przystanków, rozpoczyna się przy siedzibie Nadleśnictwa Cierpiszewo i biegnie skrajem pożarzyska z 1992 roku (można pobrać przewodnik po tej ścieżce ze strony internetowej Nadleśnictwa Cierpiszewo).
- „Ścieżka przy Leśnictwie Bielawy" – dł. 800 m, pozwala zapoznać się z produkcją szkółkarską i rozwojem drzewostanu od nasionka do drzewa, wiata na prelekcje, miejsce na ognisko, izba edukacyjna.
- „Przyrodnicza ścieżka dydaktyczna okolic Torunia: Bielany–Barbarka–Przysiek––Bydgoskie Przedmieście" – rowerowa trasa dł. 20 km, opisana szczegółowo na stronie internetowej Nadleśnictwa Toruń.

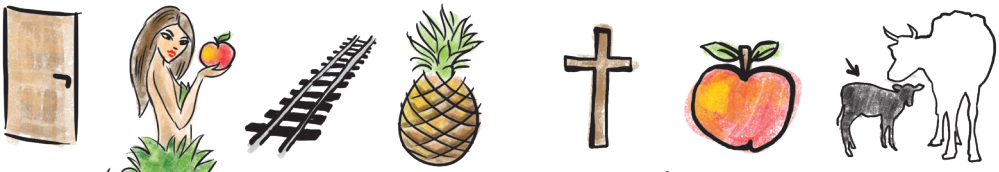

~~WI~~ ~~RY~~ ~~ANA~~ + i K = P ~~Ż~~ ~~BŁKO~~ Ę = E

_ _ _ _

Nad rzeką

Wszyscy na pewno znają największą z polskich rzek – Wisłę. Przepływa ona przez południową część naszego powiatu. Ale to nie jest jedyna niebieska wstążka, którą można dostrzec na powiatowej mapie.

Zadanie: Rozwiąż krzyżówkę, a przekonasz się, jakie ryby hoduje się w lubickich stawach, a przy okazji dowiesz się więcej o naszych rzekach.

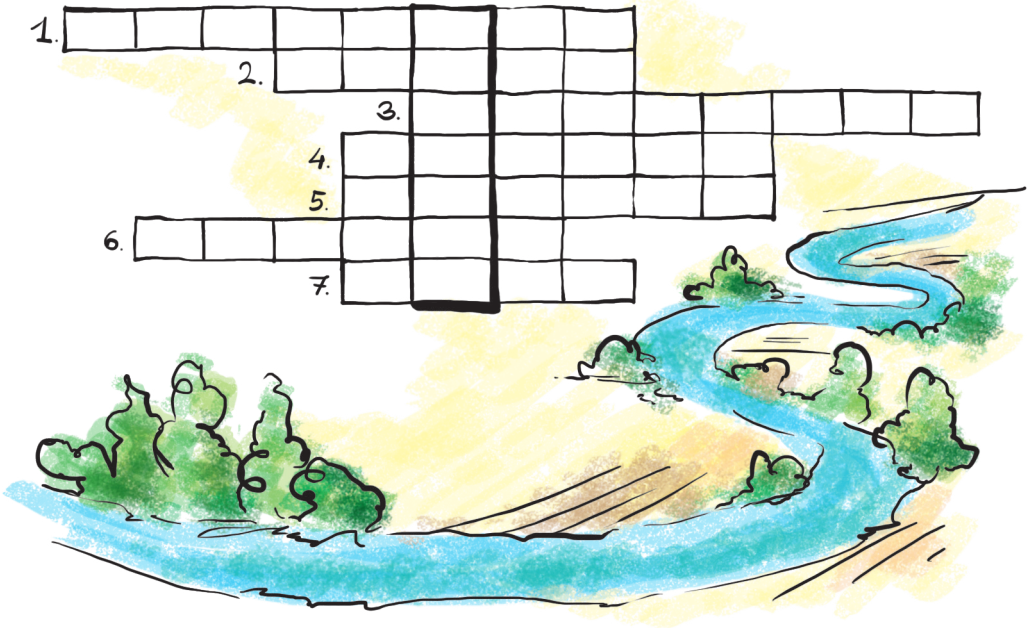

1. Tak się nazywa miejsce, gdzie rzeka, płynąc, napotyka stopień skalny i spada z niego w dół. W naszym powiecie jedyne takie miejsce można znaleźć na Strudze Zielonej w pobliżu leśniczówki Zielona w gminie Wielka Nieszawka. Wprawdzie nie jest to Niagara, ale miejsce warto odwiedzić, bo jest bardzo malownicze.
2. Ma 1047 km długości i jak wielkie „S" wije się przez cały nasz kraj – od swych źródeł na stokach Baraniej Góry aż do Bałtyku – jest nazywana królową polskich rzek.
3. Struga ……. – kiedyś była dopływem Drwęcy, potem ludzie zmienili jej bieg tak, by jej wody napełniały fosę zamku krzyżackiego w Toruniu i służyły miejskim młynom i browarom.
4. Ta rzeka jest najdłuższym w całej Polsce ichtiologicznym rezerwatem przyrody (ichtiologia to nauka o rybach). Chroni się tu przede wszystkim rzadko spotykane gatunki ryb, takie jak certy, łososie, trocie wędrowne i pstrągi potokowe. Ciekawostką jest również występujący w jej wodach minóg rzeczny. Przy jej ujściu do Wisły stał niegdyś zamek, o którym pisaliśmy na stronach nr 28-29.

5. Płynie w południowej części naszego powiatu i na pewnym odcinku stanowi granicę między powiatem toruńskim i aleksandrowskim. Miłośników historii pewnie zainteresuje fakt, że w pobliżu lewego brzegu tej rzeki do dziś znajdują się niemieckie umocnienia z okresu II wojny światowej.
6. ……. Łysomicka – płynie przez Las Piwnicki, stanowiąc południową granicę rezerwatu, w którym możemy obserwować niespotykane w naszym regionie nagromadzenie wiekowych dębów i sosen – wiele z nich jest pomnikami przyrody! O tym rezerwacie wspominaliśmy na stronie 11.
7. Malownicza rzeka płynąca na granicy powiatów toruńskiego i lipnowskiego. Jej kręty bieg prowadzi przez lasy, a wędrując wzdłuż jej brzegów, często można spotkać żeremia bobrów, które zadomowiły się tu i bardzo polubiły leśne zakątki gminy Czernikowo.

Jeśli krzyżówka okazała się zbyt trudna, poniżej i na następnej stronie znajdziesz rebusy, które pomogą Ci odgadnąć poszczególne hasła.

D = T M = RU **~~SŁO~~** **~~RB~~** ……..

ATRAK = S **~~KO~~ O = A** ……..

OGA = W **~~R~~ K = C** ……..

O = E, TŁA = Ń ……..

~~Ś~~ **~~NO~~** ……..

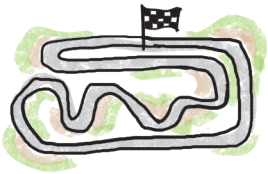

O = Ą, ~~R~~ **~~JE~~** .....

Ó = O, R = D

A = P

~~B~~ T = D .....

Teraz trzeba już tylko dopasować hasła do odpowiednich miejsc w krzyżówce. Po jej rozwiązaniu wpisz w kółeczka na mapie odpowiednie numerki – teraz już wiesz dokładnie, jak się nazywają niektóre z naszych rzek i jak je odnaleźć na mapie!

Oczywiście nie wszystkie zmieściły się w naszej małej książeczce, ale warto wiedzieć, że w naszym powiecie płyną lub zahaczają o niego w swym biegu także inne, większe i mniejsze rzeczki i strumyki, takie jak Struga Rychnowska, Fryba, Struga Jordan, Struga Młyńska, Papówka, Struga Ciechocińska i Struga Nieszawska.

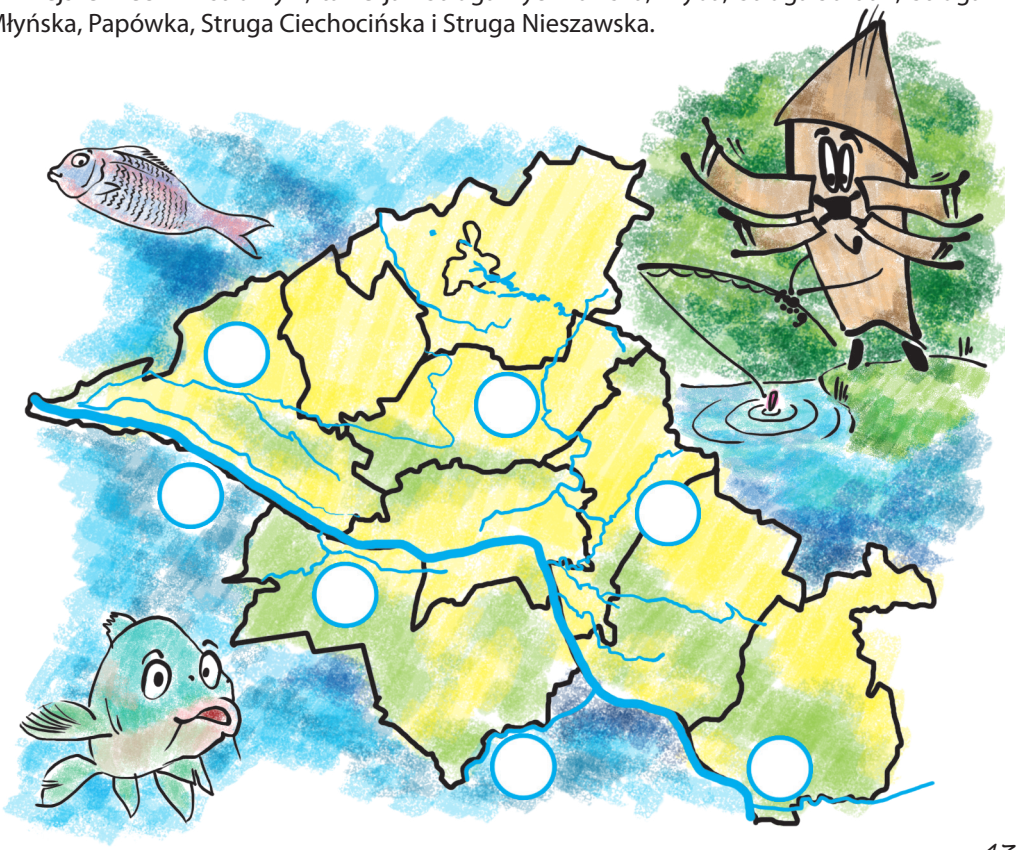

Babcine pyszności

Kto na drutach robić umie i szaliki dzierga sprytnie?
Kto ozdobi stół serwetką, którą sam z bibułki wytnie?
Kto zaśpiewa na festynie, pamiętając wszystkie zwrotki?
Kto przyrządzi rosół, kluski, a na koniec deser słodki?

Kto na szafie suszy miętę, a w ogródku ma rumianek?
Kto uplecie z kłosów wieniec, a na głowę z kwiatów wianek?
Stary zwyczaj i tradycję, mądrość wsi pokoleń stu
dla nas do dziś przechowały gospodynie z KGW!

Czy wiesz, że skrót KGW oznacza Koło Gospodyń Wiejskich?
Pierwsze takie koła powstały ponad 130 lat temu! Zakładały je kobiety mieszkające w jednej wsi. Aktywne panie organizowały kursy szycia i gotowania, uczyły prowadzenia domu, współorganizowały szkoły i wspomagały ludzi w trudnej sytuacji. Dbały także o integrację mieszkańców wsi, organizując wspólne zabawy, festiwale sztuki ludowej lub przedstawienia. Razem przygotowywały świąteczne dekoracje lub umawiały się na wspólne haftowanie, przędzenie lub darcie pierza, którym wypełniało się poduszki. Takie spotkania były okazją, żeby porozmawiać, pośpiewać i pośmiać się, a dla młodszych gospodyń – także by się czegoś nauczyć od starszych koleżanek. Dziś panie z KGW są nie tylko kopalnią wiedzy na temat lokalnych tradycji i zwyczajów, ale często również motorem różnych działań, które mają sprawić, by wieś była coraz ładniejsza, a wszystkim jej mieszkańcom żyło się łatwiej, lepiej i weselej.

Kuch Babci Felci

Zadanie: Gospodynie z KGW są zwykle mistrzyniami kuchni, a ich tradycyjne receptury na domowe napitki, dania i wypieki są nieocenione! Jeśli chcesz, by także w Twoim domu zapachniało prawdziwym domowym ciastem – przy pomocy kogoś starszego spróbuj zrobić tradycyjną drożdżówkę.

Warto wiedzieć, że kiedyś ludzie jadali o wiele mniej zróżnicowane potrawy. W wielu rodzinach na deser przygotowywano na przykład tylko jeden rodzaj ciasta – a i to z reguły jedynie na niedziele. Takie ciasto – drożdżówka bez żadnych dodatków – nazywało się na naszych terenach „kuch". Wypróbuj nasz przepis na kuch Babci Felci:

4 szklanki mąki
5 dkg drożdży
10 dkg masła lub margaryny
1 szklanka mleka
5 łyżek cukru
4 jajka
szczypta soli
olejek pomarańczowy

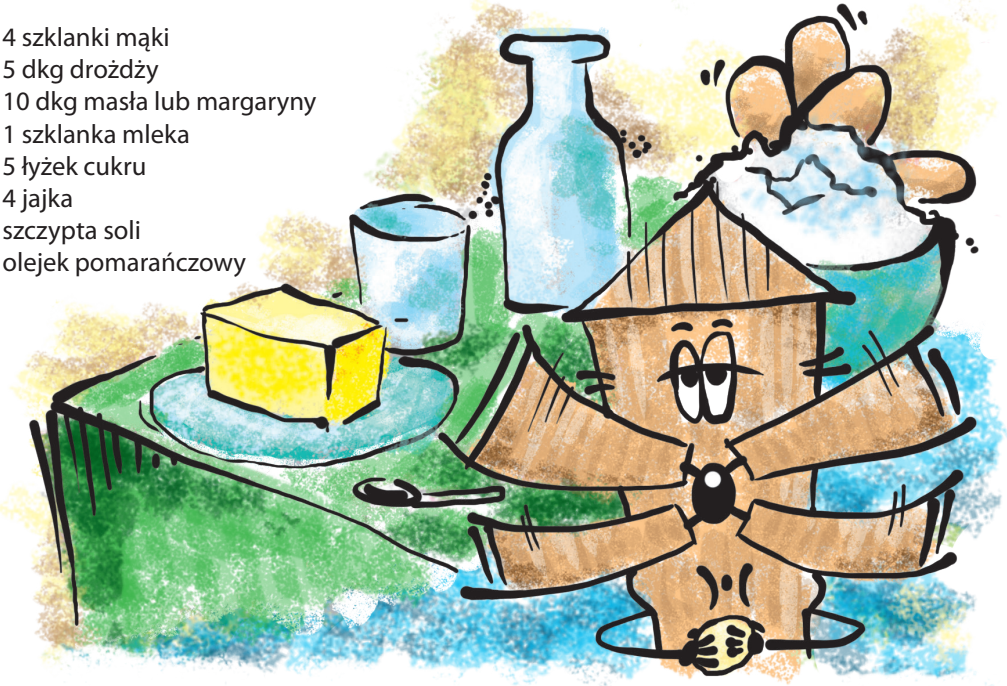

Drożdże, łyżkę cukru i łyżkę mąki rozmieszaj w miseczce i zostaw do wyrośnięcia w ciepłym miejscu. Roztrzep w kubku jajka, tak jak na jajecznicę. Resztę mleka podgrzej w garnuszku z tłuszczem i pozostałym cukrem – poproś o pomoc kogoś dorosłego – mieszaj tak, żeby cukier się rozpuścił. Mąkę przesiej przez sitko do miski i dodaj roztrzepane jajka, ciepłe mleko z tłuszczem, wyrośnięte drożdże i olejek pomarańczowy. Teraz trzeba wyrobić ciasto – ręcznie lub mikserem. Kiedy będzie już gęste, gładkie i zacznie się odklejać od ścianek naczynia, to znaczy, że jest dobrze wyrobione i można je zostawić w misce pod czystą ściereczką do wyrośnięcia. W tym czasie posmaruj blachę tłuszczem i posyp bułką tartą, żeby w czasie pieczenia ciasto się do niej nie przykleiło (możesz także wyłożyć ją specjalnym papierem do pieczenia). Kiedy ciasto urośnie tak, że będzie go dwa razy więcej niż na początku, można wyłożyć je na blachę i znowu zostawić w ciepłym miejscu do wyrośnięcia. Gdy będzie już duże, poproś kogoś dorosłego, żeby nastawił piekarnik na 180°C i wstawił tam blachę z ciastem na 1 godzinę. Gotowe ciasto, po wystygnięciu, można podawać z masłem lub z dżemem. Smacznego!

Wehikuł czasu

1912

Są takie miejsca blisko nas, które zatrzymać mogą czas:
tutaj kukułki drzemią w zegarach – wskazówek żadna pchnąć się nie stara.

Wejdź dziś do izby sprzed stu lat i zobacz, jak wyglądał świat,
jak sobie babcia radziła w kuchni, chociaż nie miała mikrofalówki.

1952

Naftowej lampy płomień drży, w stodole sierp i kosa lśni.
Jak prapradziadek uprawiał pole, gdy nie mógł po nim jeździć traktorem.

W kuźni miech stary, obok młot – to tutaj kowal wylewał pot,
a obok klasa ze starej szkoły: kałamarz, pióro, drewniane stoły…

Są takie miejsca blisko nas, które zatrzymać mogą czas:
Izba Tradycji dziś swoich gości zaprasza w podróż w czasy przeszłości!

1999

2012

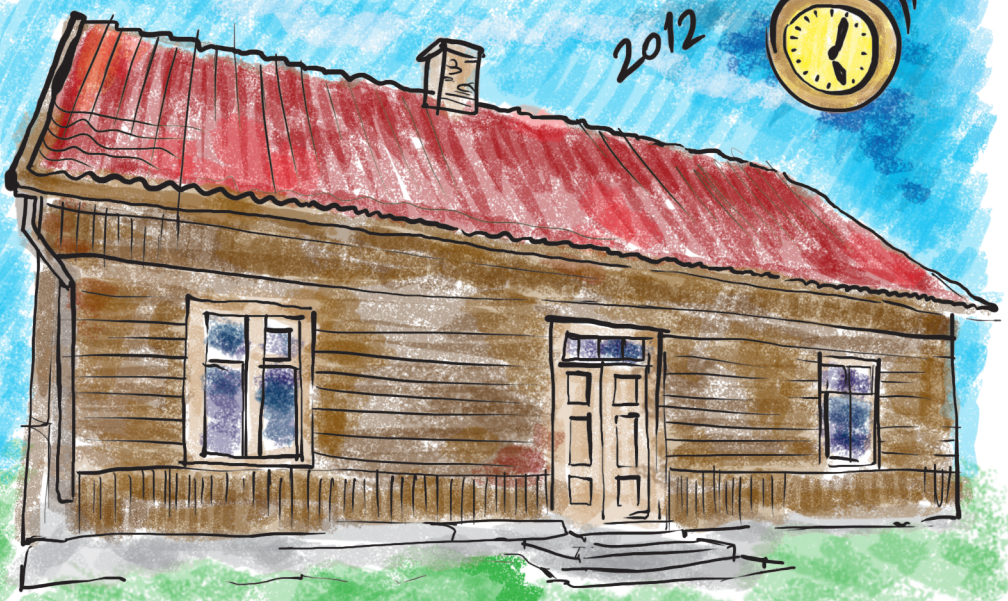

Czy wiesz, że w naszym powiecie możesz dawne narzędzia zobaczyć na własne oczy? Wystarczy wybrać się na wycieczkę do Regionalnej Izby Historii i Tradycji w Łysomicach lub Osieckiej Izby Regionalnej w gminie Obrowo.
Szczegóły na stronach **www.wystawalysomice.pl** oraz **www.obrowo.pl/kultura/osiecka-izba-regionalna**

Zadanie: Ojej! Co to takiego? Czy wiesz, do czego służą te przedmioty? Spróbuj połączyć nazwy i opisy z rysunkami.

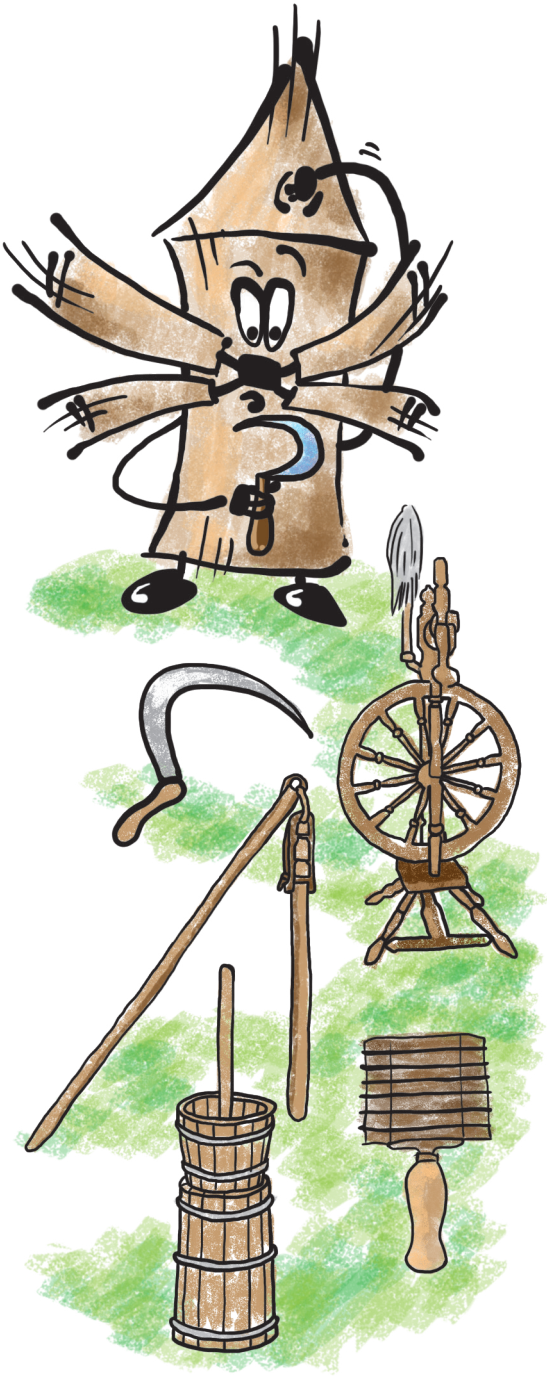

Cep – narzędzie zbudowane z dwóch kijów połączonych ze sobą za pomocą skórzanego wiązania. Służył do młócenia zboża, czyli oddzielania ziaren od kłosów. Zboże układało się w stodole, na podłożu z gliny, zwanym klepiskiem. Trzymając za dłuższy drążek (dzierżak) uderzano krótszym (bijakiem) w kłosy i w ten sposób wytrącano z nich ziarno.

Zgrzebło – metalowy lub druciany przyrząd do czyszczenia końskich szczotek. Zgrzebła używano także czasami do doczyszczenia szczególnie brudnych fragmentów sierści lub przeczesania końskiej grzywy czy ogona.

Kiżanka – lub kieżanka, to pomorska nazwa maselnicy (maśnicy). To drewniane, wysokie naczynie do ręcznego wyrabiania masła. Do naczynia wlewano zebraną z mleka śmietanę i przykrywano je pokrywką, przez którą przechodził bijak. Bijakiem ubijano śmietanę tak długo, aż wytrąciły się z niej grudki masła.

Kołowrotek – drewniane urządzenie do wytwarzania przędzy z włókien wełny, lnu, konopi. Prządka wyciągała pasemka włókna i uważając, by nie przerwać tworzonej z nich nitki, rytmicznie naciskała stopą pedał, przez co wprawiała kołowrotek w ruch. Powstająca w ten sposób nić przędzy nawijała się na szpulkę.

Sierp – narzędzie używane do żęcia, czyli ścinania zbóż i traw. Zagięte ostrze wykute przez kowala, czasem ponacinane w drobne ząbki, było zakończone drewnianą rączką. Garść łodyg chwytało się jedną ręką, kilkanaście centymetrów od ziemi, odcinało sierpem i odkładało jedną na drugą, a gdy była już odpowiednia ich ilość — związywało w snop.

Tajemnice książek

Gęsie pióro delikatnie biorą w dłonie
i zerkają, czy ma zaostrzony koniec.
Otwierają buteleczki kałamarzy,
powolutku – żeby kleks się nie przydarzył.

Odnawiają inicjały i winiety*,
przechowują stare pisma i gazety.
W kasztach** błyszczą metalowe klocki czcionek,
świeże druki schną równiutko rozłożone.

To nie mnisi są ze starej biblioteki,
wszak od czasów tych minęły całe wieki!
Lecz w swój świat, gdzie czas na chwilę się zatrzymał,
wezmą nas muzealnicy z Grębocina.

Czy wiesz, że w budynku starego kościółka w Grębocinie mieści się jedyne w Polsce Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa? Poza zwiedzaniem ekspozycji można tu także wziąć udział w ciekawych warsztatach: nauczyć się czerpać papier, sprawdzić się w trudnej sztuce pięknego pisania, czyli kaligrafii, i poznać dawne techniki druku.

* Winieta – malutki ozdobny rysunek umieszczony na kartach książki.
** Kaszta – szuflada drukarza, w której w małych przegródkach posegregowane były czcionki.

Zadanie: W ramkach na poprzedniej stronie znajdują się przykładowe inicjały, czyli ozdobne litery, którymi w dawnych księgach rozpoczynano nowy rozdział lub akapit. Pokoloruj według własnego pomysłu ozdobną literę A, natomiast w pustych kratkach poniżej narysuj i ozdób pierwszą literę swojego imienia, a potem na przykład imion Twoich najlepszych kolegów lub koleżanek.

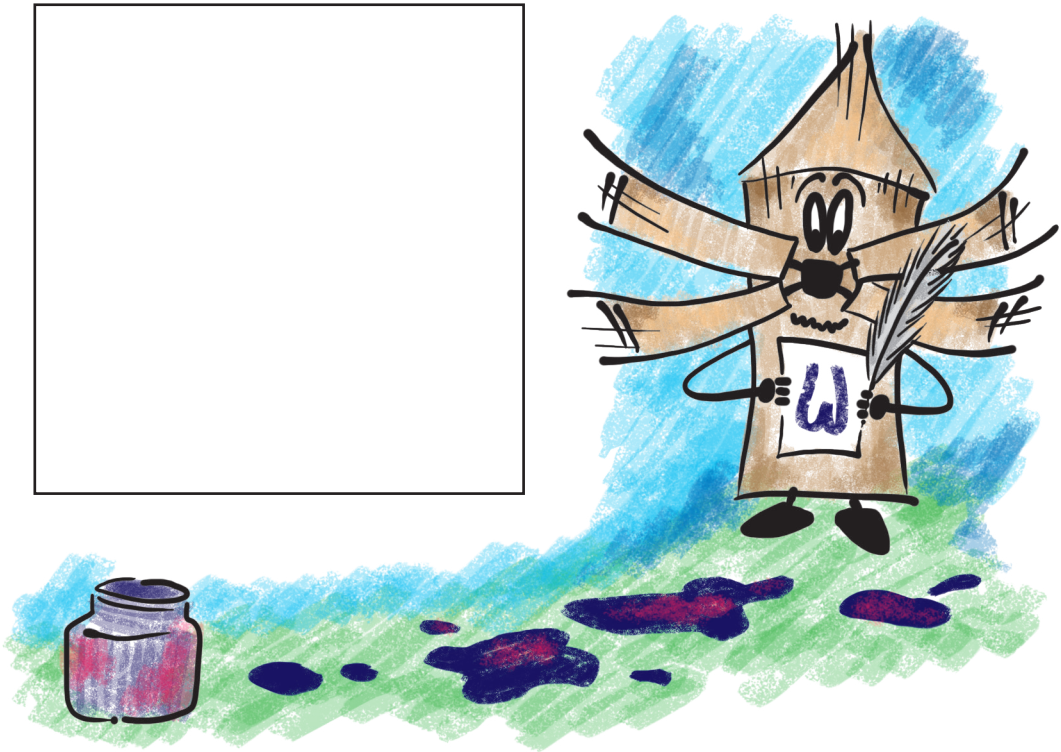

Z pieśnią na ustach

Czy wiesz, że to właśnie w naszym powiecie, a konkretnie w Chełmży mamy najdłużej nieprzerwanie działający chór w Polsce? Już za kilka lat będziemy mogli świętować 150 lat jego istnienia!!! Chór został założony w 1869 r. przez pana Karola Reiskego i jak łatwo sobie wyobrazić, wykonał już od tego czasu tysiące pieśni i piosenek! Chełmżyńscy chórzyści uświetniają od lat kościelne i regionalne uroczystości. Mają również w swym dorobku występy podczas papieskich pielgrzymek, przeglądów i spotkań chórów w kraju i za granicą. Za swą działalność chór w 1996 r. spotkało wielkie wyróżnienie – został on uhonorowany najwyższym papieskim odznaczeniem „Pro Ecclesia et Pontifice". Odznaczenie to papież przyznaje bardzo rzadko i tylko za wybitne osiągnięcia!

Zadanie: Rozwiąż rebusy, a dowiesz się więcej o naszym chórze.

- Jaka święta jest patronką chóru z Chełmży?

~~BULA~~ ~~TRYNA~~ ~~WIGI~~ Święta .....

- Siedzibą chóru w Chełmży jest

Ń = N ~~ŻAGLÓW~~ ~~K~~ **R = T T = D** ~~GITA~~

.....

- Od 1959 roku chórem dyryguje pan

ABCDEFGHI-
JKLMNO…

~~ABET~~ ~~W~~ **Ą = ON** ~~Y~~ ~~M~~ ~~T~~

....

Zadanie: Na podstawie rebusów z poprzedniej strony uzupełnij nazwę chóru. Pokoloruj pola z kreską na czerwono, pola z krzyżykiem na czarno, pola z kółeczkiem na brązowo, pola z trójkątem na szaro, pola z kwadratem na niebiesko, pola z kropką na kremowo, a puste pozostaw białe.

Czy wiesz, że dyrygent to osoba kierująca orkiestrą lub chórem? Jego zadaniem jest przygotowanie zespołu do występów i takie pokierowanie wykonawcami, żeby efekt pracy całego zespołu brzmiał jak najlepiej. Podczas wykonywania utworów dyrygent stoi przodem do muzyków, a tyłem do publiczności i za pomocą batuty (kiedy kieruje orkiestrą) lub ruchów rąk, głowy i całego ciała (kiedy dyryguje chórem) przekazuje wskazówki wcześniej zapisane w nutach przez kompozytora, na przykład czy w danym momencie trzeba zaśpiewać ciszej czy głośniej, poważnie czy radośnie. Wskazuje również gestami, kiedy zacząć i kiedy równo skończyć.

Zaproszenie do biblioteki

Gdy deszcz zasnuje niebo chmurami, na popołudnie pomysłów brak,
wybierz się wtedy do biblioteki – tutaj poczujesz przygody smak!
Książki, Internet, gry i spotkania, ciekawi ludzie zawsze tu są.
Czy masz daleko do biblioteki? Rozwiąż krzyżówkę i odnajdź ją!

Zadanie: W puste wiersze krzyżówki wstaw nazwy miejscowości, w których są biblioteki – numerki na mapie wskażą właściwą kolejność.

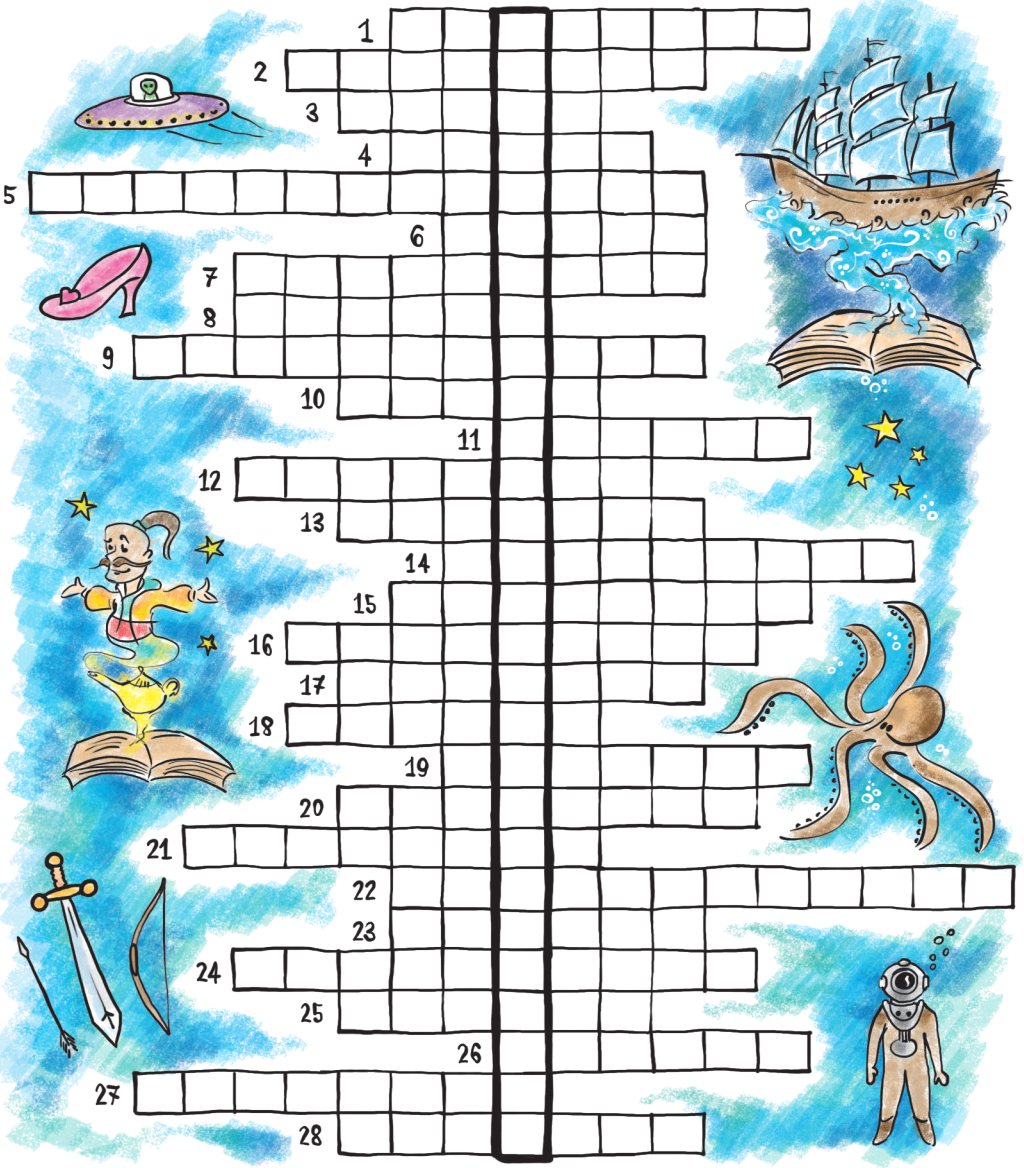

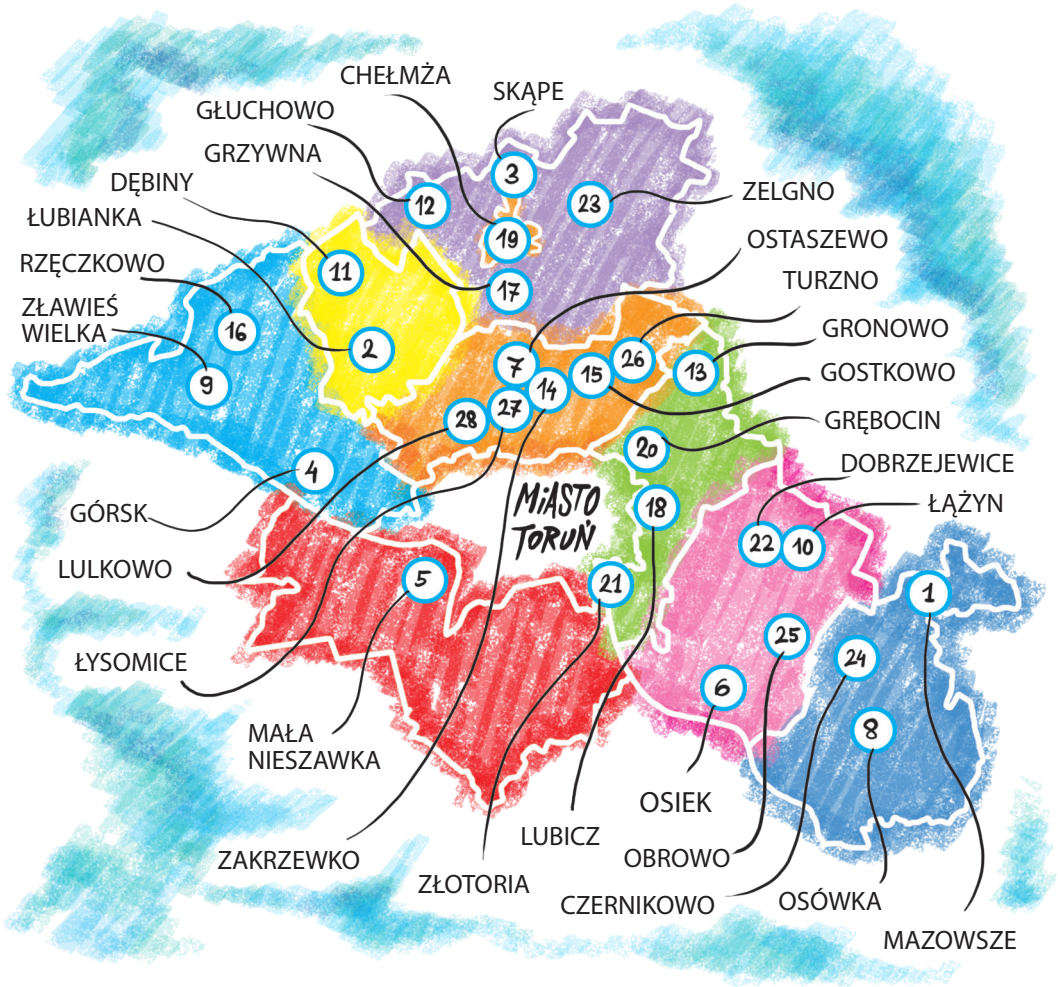

Wszyscy mieszkańcy powiatu mogą bezpłatnie i bez żadnych kaucji korzystać z bibliotek. Nie trzeba być wcale zameldowanym na terenie konkretnej gminy. We wszystkich bibliotekach gminnych można również korzystać z komputera i Internetu.

Czy wiesz, że w naszym powiecie także mieszkają i tworzą pisarze i poeci? Jest ich kilkunastu, a pośród nich np. pani Mirosława Sędzikowska z Chełmży – autorka powieści dla dzieci i młodzieży „Czarodziej mieszkał za rogiem", „Dom wiedźmy ze wzgórza", „Eus, Deus Kosmateus" czy „Wizyta u wiedźmy". W Czernikowie mieszka pan Dariusz Chrobak – poeta, który wydał już kilka tomików swoich wierszy, najnowszy z nich nosi tytuł „Słowobrazy". Mieszkanka Brzozówki, pani Renata Czarnecka pisze powieści historyczne – śledząc dzieje bohaterów, możemy na kartach jej książek: „Królowa w kolorze karminu", „Signora Fiorella. Kapeluszniczka królowej Bony", „Pożegnanie z ojczyzną" i „Pod sztandarem miłości" poznawać historię Polski. Mamy również i nastoletnią pisarkę Milenę Szczęsną – autorkę powieści dla młodzieży „Anastazja".

Gratulacje!

Kto przeczytał wszystkie strony i rozwiązał już zagadki,
i w krzyżówkach skrupulatnie powypełniał wszystkie kratki,
zauważył niezawodnie – prymus to czy chuliganek –
że nasz powiat kryje mnóstwo różnorodnych niespodzianek!

Opowiedzieć o nich teraz możesz tacie albo bratu,
ja zaś Ci przyznaję tytuł ZNAWCY NASZEGO POWIATU!
Tytuł zdobyć było warto, bo jest wielce atrakcyjny,
więc Ci szczerze gratuluje cały Zespół Redakcyjny!

Gdy obrazki z tej książeczki wszystkie już pomalujecie,
nową porcję można pobrać z naszej strony w Internecie.
Więc gdy już wyniesiesz śmieci i dasz jeść swojemu psu,
z mamą siądź przed monitorem i znajdź nas na WWW!

Zapraszamy na **www.powiattorunski.pl**

Źródła:
Małecki J., Bystrzycki A. (red.), *Środowisko przyrodnicze powiatu toruńskiego*, Starostwo Powiatowe w Toruniu, Toruń 2000;
Miłoszewski H., *Powiat toruński. Przewodnik*, Lokalna Organizacja Turystyczna Toruń, Toruń 2007;
Muzioł R., artykuły z „Gazety Chełmżyńskiej";
www.mojedrzewa.pl;
www.nasze.kujawsko-pomorskie.pl;
www.torun.lasy.gov.pl;
wizualizacja zamku w Złotorii za J. Heise.

Aby książeczka była bezbłędna, przeczytali ją i sprawdzili nasi eksperci, którym autorki składają serdeczne podziękowania:
pani Mirosława Lechniak – Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Chełmży,
pan Dariusz Meller – historyk, specjalista od gwary chełmżyńskiej, autor tekstu w gwarze,
pan Henryk Miłoszewski – Oddział Miejski PTTK w Toruniu,
pan Jerzy Pieczewski – Nadleśnictwo Dobrzejewice,
pani Grażyna Szelągowska – Muzeum Etnograficzne w Toruniu,
kwestie związane z Krzyżakami jednym cięciem miecza rozstrzygnął prof. dr hab. Marian Arszyński.

Koncepcja i tekst: dr Malwina Rouba
Tekst: Agnieszka Niwińska
Ilustracje i skład DTP: Dawid Sumara
Korekta: dr Andrzej P. Lesiakowski

© Copyright by Malwina Rouba, Agnieszka Niwińska, Starostwo Powiatowe w Toruniu.
Wszelkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie całości lub części tego wydawnictwa bez uzyskania pisemnej zgody właścicieli praw autorskich jest zabronione.

Kontakt:
Wydział Promocji i Rozwoju
Starostwo Powiatowe w Toruniu
ul. Towarowa 4-6, 87-100 Toruń
tel. 56 662 88 52, e-mail: rzecznik@powiattorunski.pl

Wydawca:
Starostwo Powiatowe w Toruniu
www.powiattorunski.pl

Toruń 2014
Nakład: 3000 egz.
Wydanie II, poprawione i uzupełnione

Rozwiązania trudniejszych zagadek:
str. 10-11 Chełmża, Turzno, Bielczyny, Wisła, Las Piwnicki, Wielka Nieszawka, Skrzypkowo
str. 36 paczek – pumelek, miotła – drapaka, frany – gardyny, pociąg – bana, wrona – gapa, łopata – szypa, rzodkiewka – rediska, latawiec – drachel, pinezka – pulskiewka, łańcuch – kieta
str. 37 łoś, nietoperz, zaskroniec, wilk, orzeł, bóbr
str. 40 drzewa to nasi przyjaciele
str. 41 pstrągi
str. 42-43 Toruńska, Wisła, Drwęca, Mień, Struga, Tążyna, wodospad
str. 50 Cecylia, konkaterda, Alfons Dorawa
str. 51 Chór Święta Cecylia
str. 52 zapraszamy do naszych bibliotek
mapka na str. 43

ISBN 978-83-936513-4-4